

Holappa Katja & Nenonen Heidi

”ELÄMÄ ON HYVÄ.”

Kongolaisten kiintiöpakolaisten kokemuksia kotoutumisprosessista Utajärvellä

”ELÄMÄ ON HYVÄ.”

Kongolaisten kiintiöpakolaisten kokemuksia kotoutumisprosessista Utajärvellä

Katja Holappa & Heidi Nenonen
Opinnäytetyö
Kevät 2018
Sosiaalian koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijät: Katja Holappa ja Heidi Nenonen

Opinnäytetyön nimi: ”Elämä on hyvä”—Kongolaisten kiintiöpakolaisten kokemuksia kotoutumisprosessista Utajärvellä

Työn ohjaaja: Päivi Tervasoff ja Pirjo Ylikauma

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: kevät 2018

Sivumäärä: 55+2

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvailla Utajärvelle vuonna 2016 muuttaneiden kiintiöpakolaisten kokemuksia kotoutumisestaan kuntaan. Tavoitteena oli saada kokemustietoa kotoutumiseen vaikuttavista tekijöistä, joita voidaan hyödyntää kunnan maahanmuuttotyötä kehitettäessä. Opinnäytetyömme toimeksiantaja on Utajärven kunta.

Tietoperustassa perehdyimme kiintiöpakolaisten kotoutumiseen, kotouttamisprosessiin sekä kotoutumisen mittareihin. Lisäksi tarkastelimme Kongon ja Utajärven perustietoja sekä päätöksentekoprosessia ja kotouttamistoimia Utajärvellä.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Aineisto saatiin teemoitellulla ryhmähaastattelulla, joka toteutettiin huhtikuussa 2018 tulkin avulla. Kysymysten teemat muodostimme kotoutumisen mittareista. Ryhmähaastatteluun osallistui kolme henkilöä. Haastattelussa saatu aineisto analysoitiin teemoittelemalla.

Työn tuloksissa ilmeni, että kielitaito koettiin tärkeimpänä hyvään kotoutumiseen vaikuttavana tekijänä. Kielitaito tai sen puute on yhteydessä useaan kotoutumisen osa-alueeseen, kuten sosiaalisiin suhteisiin, työllistymis- ja opiskelumahdollisuuksiin ja mahdollisuuteen vaikuttaa omiin asioihin.

Utajärven sosiaali- ja terveystyöpalveluihin oltiin tyytyväisiä. Pienen kunnan vahvuuksina nähtiin palveluiden helppo ja nopea saatavuus sekä ympäristön rauhallisuus ja turvallisuus sekä ystävälliset ihmiset. Heikkouksina mainittiin kotoutuskoulutuksen pieni ryhmäkoko, asuntojen pienet koot suhteessa perhekokoon ja etnisten ruokien saatavuus kunnasta. Lisäksi vastauksista ilmeni maahanmuuttajanuorten haasteet ystäväystyä paikallisten nuorten kanssa.

Yhteistyötaho voi hyödyntää opinnäytetyön tuloksia maahanmuuttotyötä kehitettäessä, jonka seurauksena hyöty siirtyy jatkossa kuntaan tuleville pakolaisille. Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää paikallisen Suomen Punaisen Ristin Ystävätoiminnan vapaaehtoistyön merkitystä kotoutumisessa. Toisaalta olisi kiinnostavaa selvittää kotoutumisprosessissa mukana olevien työntekijöiden kokemuksia.

Asiasanat: Kiintiöpakolainen, kotoutuminen, kotouttaminen, kotoutumisprosessi, kotouttamislaki

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme in Social Services

Authors: Katja Holappa and Heidi Nenonen

Title of thesis: Elämä on hyvä- Congolese Quota Refugees' Experiences from Integration in Utajärvi
Supervisors: Päivi Tervasoff and Pirjo Ylikauma

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2018 Number of pages: 55+2

The purpose of this thesis was to describe the integration experiences of quota refugees who arrived in Utajärvi during 2016. The aim was to get information about the factors affecting integration which can be utilized in the development of the municipality's immigration work.

This thesis was conducted as qualitative research. Interviews were conducted as focus group interviews. An interpreter was used for making sure to correct communication. The themes for the questions were based on integration indicators. Three people participated in the group interview. The results of the interview were analyzed using themed categories.

The results show that the most important factor in integration is learning the Finnish language. Language skills are directly connecting to many parts of integration, such as social interactions, employment, study possibilities and the ability to have an effect on personal matters.

The conclusions indicate that clients are content with the social and health services provided by Utajärvi municipality. The strengths of a small municipality according to the results are easy and prompt access to services, calmness of the environment, safety and friendly people. Weaknesses according to this study are small learning groups during integration, small sizes of apartments compared to the number of family members and the poor availability of ethnic foods in this area. The results are also showing challenges with immigrant youth making friends with the local Finnish youth.

The client of this thesis may use the results as a tool in developing the immigration work within Utajärvi municipality. The results can be transferred for the benefit of the new refugees arriving to the municipality in the future. As further studies it would be interesting to find out the impact of Red Cross volunteer activities as a part of integration and also the experiences of personnel involved in the integration activities.

Keywords: quota refugees, integration, Finnish law of integration

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	KIINTIÖPAKOLAISTEN KOTOUTUMINEN	8
2.1	Käsitteet ja lainsäädäntö	8
2.2	Kotoutuminen uuteen kotimaahan	9
2.3	Sopeutuminen uuteen kulttuuriin	13
2.4	Kotoutumisen mittarit	15
3	KONGOSTA UTAJÄRVELLE JA KOTOUTTAMISTOIMET UTAJÄRVELLÄ	18
3.1	Tietoa Kongosta ja Utajärvestä	18
3.2	Päätöksentekoprosessi ja kotouttamistoimet Utajärvellä	19
3.3	Kotoutumiseen liittyvät palvelut ja toimivat kotouttamista tukevat hankkeet Utajärvellä	23
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	26
4.1	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävät	26
4.2	Laadullinen tutkimus	27
4.3	Tutkimusmenetelmä	28
4.4	Aineiston keruu ja kohderyhmä	29
4.5	Aineiston analysointi	31
4.6	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	32
5	TULOKSET	36
5.1	Kielitaito, opiskelu ja työllistyminen	36
5.2	Arjen sujuminen	37
5.3	Osallistuminen ja kaksisuuntainen kotoutuminen	39
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	42
7	POHDINTA	46
	LÄHTEET	49
	LIITTEET	56

1 JOHDANTO

Suomi on sitoutunut ottamaan vuosittain kiintiöpakolaisia maahan. Sopimuksen mukaan tarjotaan suojelua sitä tarvitseville ja se perustuu Geneven pakolaissopimukseen, EU:n lainsäädäntöön ja muihin kansainvälisiin sopimuksiin. (Mäkelä 2016, 77). Suomen vuosittainen kiintiö on ollut viime vuosina 750 kiintiöpakolaista, poikkeuksena vuodet 2014—2015, jolloin kiintiöpakolaisten määrä nostettiin 1050 pakolaiseen vuodessa Syyrian sodan vuoksi. Päätöksen pakolaiskiintiön suuruudesta tekee vuosittain eduskunta budjettikäsittelyn yhteydessä. Suomen kiintiöpolitiikkaa painottaa erityisesti haavoittuvimpien ryhmien uudelleen sijoittamista. Sellaisia ovat vaikeassa asemassa olevat naiset, kuten yksinäiset, yksinhuoltajat ja lesket, sekä lapsiperheet. 10 prosenttia kiintiöstä on varattu kiireellistä pakolaisten vastaanottamista varten. (Sisäministeriö, viitattu 25.1.2018)

Uusi laajempi kotouttamislaki otettiin käyttöön v. 2011. Kiintiöpakolaisten vastaanottaminen on kunnille vapaaehtoista. Kiintiöpakolaisia vastaanottavan kunnan on laadittava kotouttamisohjelma ja tehtävä sopimus ELY-keskuksen kanssa, jotta valtionosuusjärjestelmän lisäksi maksetaan kustannuksia. Kunnille maksetaan korvaus alkukartoituksen järjestämisestä. Lisäksi valtio maksaa kunnille laskennallista korvausta neljän (4) vuoden ajan. Myös tulkkaukset, toimeentulotuki ja muut erityiskorvaukset korvataan kunnille täysimääräisinä. (Kotouttaminen, viitattu 29.10.2017.)

Suomi valitsee vastaan ottamansa kiintiöpakolaiset YK:n määrittelemistä pakolaisista haastatteluilla, joissa oleskeluluvan myöntämisen perusteet selvitetään. Haastattelut tehdään yleensä ulkomaalaisilla pakolaisleireillä esimerkiksi sodan, katastrofin tai muun syyn vuoksi. (Ihalainen & Ketunen 2016, 125.) Pakolaisten valinnan tekevät Suomen maahanmuuttoviranomaiset henkilökohtaisten haastattelujen perusteella. Kiintiöpakolainen pääsee muuttamaan Suomeen, kun selviää kuntapaikan myöntänyt kunta. Kiintiöpakolaiset joutuvat odottamaan pakolaisleireillä kuntapaikkoja pitkään, koska kuntapaikoista on ollut pulaa. (Suomen pakolaisapu, viitattu 26.11.2017.)

Utajärven kunnan valtuusto päätti syksyllä 2015 ottaa vastaan kiintiöpakolaisia Kongosta. Vuonna 2016 kuntaan saapui 31 kongolaista. He tulivat suoraan pakolaisleireiltä Sambiasta, jossa olot olivat erittäin alkeelliset ja vaikeat. Ryhmä koostui viidestä perheestä, joissa oli myös aikuisia lapsia. Ikäjakama syntymävuoden mukaan oli v.1960—2016. Koulu- ja päiväkotikäisiä lapsia oli neljätoista (14) ja vauvoja oli 2. Aikuisten joukossa oli eri ammattikuntien edustajia, muun muassa opettajia ja maanviljelijöitä.

Kiintiöpakolaisten vastaanottaminen ja maahanmuuttotyön lyhyt historia Utajärvellä toivat tarpeen tämän tutkimuksen toteuttamiseen. Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla Utajärvellä vuonna 2016 muuttaneiden, ja vielä kunnassa asuvien, kongolaisten kiintiöpakolaisten kokemuksia kotoutumisestaan kuntaan. Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Utajärven kunnan hyvinvointipalveluiden ja maahanmuuttotyön kanssa. Työn tilaaja määritteli keskeisimmät asiat, joihin tässä opinnäytetyössä keskitytään. Opinnäytetyö kuvaa kongolaisten kiintiöpakolaisten kokemuksia kotoutumisestaan Utajärvellä. Tutkimus toteutettiin 3 hengen ryhmähaastatteluna, jossa oli mukana tulkki. Henkilöt valikoituivat ensimmäisestä saapuneiden ryhmästä, koska heidän kotoutumisensa oli edennyt tulijoista pisimmälle.

Tutkimuksessa saatu tieto siirtyy Utajärven maahanmuuttotyön ja kunnan käyttöön. Tavoitteena on aineiston avulla saada tietoa asioista, jotka vaikuttavat maahanmuuttajan mahdollisuuksiin hyvään kotoutumiseen. Tietoa voidaan käyttää Utajärven kunnan maahanmuuttotyön suunnittelussa, järjestämisessä ja kehittämisessä. Tutkimusaiheemme on ajankohtainen ja tärkeä, koska Utajärven kunnanvaltuusto on tehnyt 28.2.2018 pysyvän päätöksen jatkaa kiintiöpakolaisten vastaanottamista sekä lisäksi vastaanottaa oleskeluluvan saaneita turvapaikanhakijoita, hätätapauslistalta, sekä Euroopan sisäisiä siirtoja 32—35 henkilöä vuosittain. (Valtuusto pöytäkirja 28.2.2018/§18, viitattu 11.3.2018)

Henkilökohtaisena tavoitteenamme on saada valmiuksia maahanmuuttajataustaisen henkilön hyvään kohtaamiseen, tukemiseen ja ohjaukseen, jotta tulevana työntekijöinä osaisimme suunnitella ja tarjota maahanmuuttajille ohjausta ja palveluita oikea-aikaisesti ja tarpeenmukaisesti. Lisäksi saamme tietoa ja uusia näkökulmia monikulttuuriseen työhön liittyviin asioihin, jotka lisäävät ymmärrystämme työskennellessämme eri kulttuuritaustausten ihmisten kanssa.

2 KIINTIÖPAKOLAISTEN KOTOUTUMINEN

Laki kotouttamisen edistämiseksi on tärkein maahanmuuttajien kotoutumista koskeva laki. Tarkastelemme seuraavassa lain keskeistä sisältöä ja vastuun jakautumista. Esittelemme myös pakolaisen, kiintiöpakolaisen ja maahanmuuttajan määritelmiä sekä kotoutumisen ja kotouttamisen merkityksiä. Selvitämme kulttuuri-identiteetin ja akkulturaation yhteyttä kotoutumiseen sekä alkukartoituksen ja kotouttamissuunnitelman sisältöä ja tarkoitusta. Lisäksi tuomme esille kotoutumisen mitarit, joita käytetään kotoutumisen onnistumisen mittaamisessa.

2.1 Käsitteet ja lainsäädäntö

Kiintiöpakolainen on henkilö, jolle on YK:n pakolaisjärjestö UNHCR (United Nations High Commissioner For Refugees) on myöntänyt oleskeluluvan valtion talousarviossa vahvistetussa pakolaiskiintiössä (Tilastokeskus, viitattu 5.11.2017). Ennen kiintiöpakolaisten valitsemista suomalaiset viranomaiset haastattelevat heidät (Turtiainen 2013, 196). Kiintiöpakolaiset tulevat Suomeen usein suoraan pakolaisleiriltä. Viime vuosina Suomi on vastaanottanut eniten kongolaisia, syyrialaisia, sudanilaisia ja afganistanilaisia. (Suomen pakolaisapu, viitattu 26.11.2017.)

Pakolaisella tarkoitetaan ulkomaalaista henkilöä, joka täyttää Geneven kansainvälisen sopimuksen kriteerit ja saa kansainvälistä suojelua oman kotimaansa ulkopuolella. Hän on paennut kotimaassaan sotaa, levottomuuksia tai ihmisoikeusrikkomuksia. Hänellä on perusteltu syy pelätä kotimaassaan joutuvansa vainotuksi esimerkiksi kansalaisuutensa, rotunsa, uskontonsa, poliittisen mielipiteensä tai yhteiskunnallisen ryhmänsä perusteella. (Ihalainen & Kettunen 2016, 124.) Pakolainen voi olla myös henkilö, joka ilman minkään maan kansalaisuutta oleskelee asuinmaansa ulkopuolella ja on edellä mainittujen asioiden vuoksi kykenemätön tai haluton palaamaan asuinmaahansa. YK:n Geneven pakolaissopimuksessa määritellään pakolainen ja oikeudet. (Suomen pakolaisapu, viitattu 26.11.2017.)

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan maasta toiseen eri perustein muuttavaa henkilöä (Kotouttaminen, viitattu 26.11.2017). Käsitteellä viitataan yleensä ulkomailla syntyneeseen henkilöön, joka muuttaa

Suomeen esimerkiksi työn, opiskelun, perhesyiden tai lähtömaan tilanteesta johtuvan pakolaisuuden vuoksi. (THL, viitattu 26.11.2017.) Suomessa on eniten maahanmuuttajia Ruotsista, Venäjältä ja Virosta (Suomen pakolaisapu, viitattu 26.11.2017).

Maahanmuuttajien kotouttamisen ensimmäinen laki tuli voimaan vuonna 1999. Nykyinen laki kotoutumisen edistämiseksi (1386/2010) tuli voimaan 1. syyskuuta vuonna 2011 ja se on tärkein kuntia ohjaava maahanmuuttajien kotoutumista koskeva laki. Laissa keskeisintä sisältöä ovat kotoutumisen järjestämistä kunnan alueella sekä yksilöllisten kotoutumissuunnitelmien laatimista koskevat asiat. Kunnassa täytyy olla voimassa oleva kotouttamisohjelma, joka on laadittu yhteistyössä muiden kotouttamiseen osallistuvien ja kotouttamistoimenpiteitä järjestävien tahojen kanssa. Oleellisia tahoja kunnan eri viranomaisten lisäksi voivat olla esimerkiksi maahanmuuttajien koulutusorganisaatiot, työ- ja elinkeinopalvelut, maahanmuuttajien järjestöt ja muu kolmas sektori, poliisi ja kirkko. Kotouttamisohjelma sisältää esimerkiksi vastuhenkilöt ja keskeiset kotouttavat toimenpiteet, kotouttamiseen liittyvät kehittämishaasteet sekä kyseisten haasteiden voittamiseksi tehtävät toimenpiteet. (Turtiainen 2013, 192—193.) Nykyisessä kotoutumislaisissa korostetaan uuden tulijan aktiivista osuutta ja omaa vastuuta kotoutumisprosessissa ja työllistymisessä (Rasilainen 2016, 20).

Laki kotoutumisen edistämisestä ohjeistaa kuntaa tai TE-toimistoa tekemään alkukartoituksen, jonka perusteella arvioidaan maahanmuuttajan tarve mahdolliselle yksilölliselle kotoutumissuunnitelmalle. Kotoutumissuunnitelma sisältää kaikki toimenpiteet, joilla maahanmuuttajan työllistymismahdollisuuksia parannetaan. Tällaisia voivat olla esimerkiksi kieliopinnot, työkokeilut, työharjoittelujaksot tai ammatinvalinnanohjaus. Usein nämä toimenpiteet yhdistyvät kotoutumiskoulutuksessa. Ne kattavat koko perheen ja niiden tavoitteena on työllistymisen lisäksi yleinen sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja maahanmuuttajan oman kulttuurin säilymisestä huolehtiminen. Kotouttamissuunnitelma laaditaan yhdessä maahanmuuttajan, kunnan ja työ- ja elinkeinotoimiston kanssa. (Ihalainen & Kettunen 2016, 126.)

2.2 Kotoutuminen uuteen kotimaahan

Termien kotoutuminen ja kotouttaminen käyttöön ottaminen tapahtui Suomessa 1990-luvun lopulla ja niitä käytettiin myös vuonna 1999 ensimmäisessä kotoutumiseen liittyvässä laissa (Rasilainen

2016, 19). Ulkomaalaispolitiikan tavoitteena Suomessa on maahanmuuttajien kotoutuminen. Kotouttamisella tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden avulla maahanmuuttaja sopeutuu yhteiskuntaan. (Ihalainen & Kettunen 2016, 125.) Kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä kotoutumista tukevia ja edistäviä toimenpiteitä, palveluja ja voimavaroja (Suomen Punainen Risti, viitattu 5.11.2017). Pohjoismaissa kotouttamistyö on usein viranomaiskeskeistä, vaikka tavoitteena on tehdä työelämän, kolmannen sektorin ja yksittäisen kuntalaisen roolista kotoutumisesta sujuvaan arkeen entistä keskeisempi. (Turtiainen 2013, 192).

Kotoutuminen ja integroituminen tarkoittavat samaa asiaa eli maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä, jonka tavoitteena ovat hänen osallistumisensa yhteiskunnan toimintaan ja työelämään samalla omaa kulttuuriaan ja kieltään säilyttäen (SPR, viitattu 5.11.2017). Lain mukaan kotoutumisella tarkoitetaan yhteiskunnan ja maahanmuuttajan vuorovaikutteista kehitystä. Tavoitteena on antaa työelämässä ja yhteiskunnassa tarvittavia taitoja ja tietoja maahanmuuttajalle ja samalla tukea hänen mahdollisuuksiaan oman kulttuurin ja kielen ylläpitämisessä. Kotoutuminen on oman paikan löytämistä uudessa kotimaassa. (Suomen pakolaisapu, viitattu 5.11.2017.)

Uuteen kotimaahansa kotoutunut henkilö on joutunut läpi käymään moninaisen prosessin, jonka aikana hän on löytänyt hänelle itselle sopivan tasapainon uuden ja vanhan kulttuurin välissä. Kotoutumiseen ja siihen tarvittavaan aikaan vaikuttavat monet tekijät kuten esimerkiksi kielitaito, lähtösyyt, sosiaaliset verkostot sekä taloudelliset ja terveydelliset asiat. Kotoutumista voidaan luokitella olevan kulttuurista, rakenteellista, sosiaalista, poliittista ja samaistumisena ilmenevää. Maahanmuuttaja voi integroitua eri tahtiin eri osa-alueilla ja jonkin osa-alueen integraation puuttuminen voi vaikeuttaa kotoutumista toisella osa-alueella. (Rasilainen 2016, 19.) Maahanmuuttajalla ei aina ole motivaatiota kotoutua uuteen maahan. Vaikeat olosuhteet tai menneisyyden taakka, kuten sotatilanne lähtömaassa, voivat vaikuttaa kotoutumiseen uuteen kotimaahan. (Turtiainen 2013, 201).

Kulttuuri-identiteetti on ryhmään samaistumista. Ihminen kuuluu useampaan eri ryhmään. Identiteetti muovautuu ryhmäjäsenyyksien ja sen mukaan, miten paljon yksilö haluaa samastua tai etäännyä siitä. Halutessaan samastua tiettyyn ryhmään, yksilö pyrkii vahvistamaan niitä piirteitä, jotka yhdistävät hänet ryhmään. Halutessaan etäännyä siitä hän pyrkii korostamaan eroja, joita hänen ja ryhmän välillä on. (Benjamin 2014, 66,69, viitattu 24.1.2018.) Joidenkin julkaisujen mukaan kulttuuri-identiteettiä on pidetty suhteellisen pysyvänä ja sen oletetaan siirtyvän uuteen kulttuuriympäristöön ihmisen mukana. Sauli Puukari viittaa julkaisussaan Ahmadin (2005) esittämän näemyksen maahanmuuttajien kulttuuri-identiteetistä. Sen mukaan uuteen kulttuuriin siirtyminen toimii

mahdollisuutena rakentaa uudenlainen kulttuuri-identiteetti, joten kulttuuri-identiteettiä pidetään dynaamisena ja joustavana rakenteena. Uudenlainen identiteetti avaa uusia mahdollisuuksia ja näkökulmia uudessa kulttuuriympäristössä toimimiselle ja auttaa maahanmuuttajaa yhdistämään uuden kulttuurin ja lähtökulttuurin elementtejä luovalla tavalla. (Puukari 2013, 82.)

Saija Benjamin on viitannut ajatelmaan kulttuuri-identiteetistä; hänen mukaansa käsitettä voi lähestyä ”olemisen” tai ”tulemisen” näkökulmista. Olemisen näkökulmassa kulttuurinen identiteetti määrittyy kollektiivisena ihmisyyden ytimenä ja on kätkeytyneenä kaikkien niiden yksilöiden sisimpään, jotka jakavat yhteiset esi-isät ja saman menneisyyden. Määritelmässä korostuvat yhteisön yhteiset menneisyyden kokemukset ja jaetut kulttuuriset säännöt. Kulttuuri-identiteetti on yhteisön yhdistävänä voimana haasteiden ja muutosten keskellä. Tulemisen näkökulman mukaan kulttuuri-identiteetti muuttuu jatkuvasti; se juontaa menneisyydestä mutta suuntaa kohti tulevaisuutta. Kulttuuri-identiteetti rakentuu kertomusten kautta ja auttaa ihmistä ymmärtämään itseään ja löytämään paikkansa. Oman elämän takaumat auttavat toimimaan nykyhetkessä, ymmärtämään menneisyyttä ja rakentamaan tulevaisuutta selviytymisen kautta. (Benjamin 2014, 64, viitattu 24.1.2018.) Uuteen tilanteeseen sopeutuminen voi aiheuttaa tunteen oman kulttuuri-identiteetin menettämisestä, mutta toisaalta se mahdollistaa myös uuden oppimisen sekä itsetuntemuksen lisääntymisen (Pietilä 2013, 46).

Irja Pietilä viittaa artikkelissaan Suen ja Suen (2008) esittelemään sopeutumismalliin, joka korostaa sopeutujan kulttuuri-identiteetin voimakkuutta viidessä eri sopeutumisen vaiheessa. *Konformisuusvaiheessa* uutta kulttuuria pidetään myönteisenä. Omaa kulttuuria väheksytään ja siihen liittyviä piirteitä pyritään välttämään ja jopa muuttamaan. Sopeutumisprosessin *ristiriitavaiheessa* oleva henkilö kyseenalaistaa uutta kulttuuria ja sen arvoja. Oma kulttuurista nousee tärkeämmäksi ja siihen suhtaudutaan myönteisesti ilman häpeää. *Torjuntavaiheessa* uutta kulttuuria pyritään välttämään eikä valtaväestöön luoteta. Omaan kulttuuriin suhtaudutaan erittäin positiivisesti ja sen vaikutuspiirissä halutaan olla mahdollisimman paljon. *Itsetutkiskeluvaiheessa* jyrkkä suhtautuminen uuteen kulttuuriin alkaa lieventyä ja omassa kulttuurissa nähdään taas myös negatiivisia piirteitä. Viimeisessä vaiheessa eli *integraation vaiheessa* asenne uutta kulttuuria kohtaan muuttuu valikoidun hyväksyväksi ja samalla sitoudutaan omaan etniseen ryhmään. Yhteenkuuluvuutta tunnetaan sekä omaan kulttuuriin että laajempaan yhteiskuntaan. (Pietilä 2013, 47–48.)

Akkulturaatiolla tarkoitetaan ajan myötä muovautuvia muutoksia ihmisen arvoissa, asenteissa, tunteissa, uskomuksissa ja käyttäytymisessä, silloin kun hän on kosketuksissa eri kulttuurin kanssa. Akkulturaatio nähdään myös kaksisuuntaisena prosessina, joka muuttaa molempia kulttuureita eri kulttuurien kohtaamistilanteissa. (Korhonen & Puukari 2013, 167) Viime kädessä jokainen ihminen etsii oman, yksilöllisen tapansa sopeutua vieraaseen kulttuuriin. John W. Berry on tehnyt tunnetuksi akkulturaatioteorian, jonka mukaan kotoutumiseen vaikuttaa ihmisen halu säilyttää oma kulttuurinsa, sekä motivaatio uuteen yhteiskuntaan integroitumiseen/ kiinnittymiseen. Berry on teoriassaan määritellyt neljä erilaista tapaa, jotka määrittävät muuttajan sopeutumista vieraaseen kulttuuriin. *Separaatiosta* (eristäytyminen) puhutaan silloin, kun muuttaja haluaa pitää kiinni omasta kulttuuristaan, eikä ole kiinnostunut uuteen yhteiskuntaan integroitumiseen. Jos taas muuttaja haluaa nopeasti omaksua uuden kulttuurin tavat ja unohtaa oman kulttuurinsa, on kyseessä *assimilaatio* eli sulautuminen. *Marginalisaatiosta* eli syrjäytymisestä puhutaan silloin, kun muuttaja ei kykene omaksumaan uutta yhteiskuntaa ja sekä vanha, että uusi kulttuuri on jäänyt vieraaksi. Toivottavin vaihtoehto muuttajaa vastaanottavan yhteiskunnan kannalta on *integraatio*. Silloin muuttajalla on halu integroitua uuteen yhteiskuntaan, samalla omaa kulttuuriaan vaalien. Suomen kotouttamiseen liittyvä laki perustuu juuri integraatioon. (Siirto & Hammar 2016, 204.) Kuitenkin kuuluminen vain yhteen ryhmään on todellisuudessa harvinaista. Maahanmuuttajan tavat toimia vaihtelevat näiden neljän erilaisen tavan välillä elämän tilanteen, ajan ja eri elämäntilanteiden mukaan. Ihminen saattaa kotonaan noudattaa oman kulttuurinsa toimintatapoja, mutta samalla olla työssään täysin integroitunut työyhteisöön. Oman kulttuuritaustan säilyminen on merkityksellistä myös maahanmuuttajien lasten hyvinvoinnille. Toisaalta oman kulttuurin säilyttämisen tärkeys vaihtelee yksilöllisesti. (Schubert 2013, 66—67.)

Maahanmuuton syitä on useita, mutta yhteistä kaikille maahanmuuttajille on muutosta aiheutuva stressi. Jos maahanmuuton syy on henkeen kohdistuva uhka, voi muutto olla tapahtumana positiivinen. Jos taas maahanmuutto on esimerkiksi puolison päätös, voidaan muutto kokea negatiivisena tapahtuman ja se voi pahimmillaan muokata asennetta uutta kotimaata kohtaan. Muuttajan omat toiveet ja asenteet uutta kotimaata kohtaan ovat sopeutumisen kannalta merkittävässä roolissa. Henkistä rasitetta lisäävät myös jäähyväisten jättäminen sukulaisille ja ystäville, vuorovaikutustilanteet vieraalla kielellä, sekä arjen vaatimat, mahdollisesti omalle kulttuurille vieraat, uudet toimintatavat ja niiden omaksuminen. Uuteen kotimaahan sopeutumisen kannalta on välttämätöntä oppia asioimaan ja toimimaan maassa. Maahanmuuttajien kesken esiintyy suuria eroja siinä, miten alkuvaiheen ongelmat saadaan hallintaan. Erot voivat johtua psykososiaalisista, sosioekonomisista ja yksilöllisistä eroista. Kun vanha tuttu jää taakse ja elämä on täynnä uusia asioita ja toimintatapoja,

nousee maahanmuuttajan hyvinvointia tukevaksi tekijäksi se, miten hyvin hän löytää tasapainon uuden ja vanhan kulttuurin välillä. Ensimmäisten vuosien aikana on toive sopeuta uuteen kulttuuriin voimakkaammillaan. Silloin on myös eniten kiinnostusta opetella uuden maan kieltä ja toimintatapoja, sekä hankkia ystävyyssuhteita kantaväestöön. Kun maahanmuuttaja on asettunut, alkaa vieraantumisen tunteet ja akkulturaatiosta johtuva stressi nousta esiin. (Schubert 2013, 64—65.)

2.3 Sopeutuminen uuteen kulttuuriin

Suomen viranomaiset haastattelevat kiintiöpakolaiset heidän kotimaassaan ennen heidän valintaansa Suomeen. Haastattelun yhteydessä Suomesta annetaan informaatiota ja välittömiin kysymyksiin vastataan. Suomeen valitut kiintiöpakolaiset saavat sisäministeriön kustantaman kolme päivää kestävästä kulttuuriorientaatiokoulutuksesta, jonka toteutuksesta vastaa IOM (International Organization of Migration). Koulutuksen tarkoituksena on lieventää uuteen maahan tulon aiheuttamaa akkulturaatiostressiä esimerkiksi antamalla informaatiota, realisoimalla odotuksia sekä pohtimalla tulevaa elämää uudessa kotimaassa. (Turtiainen 2013, 196.)

Suomessa kotouttamisesta vastaavia viranomaisia ovat yleensä kunta ja TE-toimisto. He tekevät kotouttamisyhteistyötä eri oppilaitosten ja kolmannella sektorilla toimivien yhdistysten ja järjestöjen kanssa. (Rasilainen 2016, 20.) Alkukartoitukset laaditaan yhdessä maahanmuuttajan kanssa pian maahantulon jälkeen. Alkukartoituksen pohjalta tehdään työtä kotoutumisen edistämiseksi ja kotoutumisen esteiden poistamiseksi. Kuntien alkuhaastattelumallit vaihtelevat kunnittain työntekijärakenteen mukaan. (Turtiainen 2013, 199.)

Kaikille maahanmuuttajille tulee antaa riittävästi tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta maahanmuuton alkuvaiheessa. Heidän tulee saada tietoa omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, sekä tietoa palvelujärjestelmistä ja kotouttamista edistävästä toimenpiteistä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, 7§)

Kunnan ja TE-toimiston, sekä muiden viranomaisten on huolehdittava riittävästä ja asianmukaisesta neuvonnasta ja ohjauksesta, kuten työelämä tietoudesta ja kotoutumiseen liittyvistä palveluista ja toimenpiteistä. Kunnallinen viranomainen ohjaa tarvittaessa asiakkaan muiden viranomaisten, kuten esimerkiksi verotoimiston, Kelan tai maahanmuuttoviraston palveluihin. Ohjaus ja neuvonta ovat maksutonta. (Kotouttaminen, viitattu 24.1.2018)

Alkukartoitus on toimenpidekokonaisuus, jossa arvioidaan maahanmuuttajan valmiuksia opiskeluun ja työllistymiseen, sekä tarpeet kielenopiskeluun ja muihin kotouttamispalveluihin. TE-toimisto järjestää alkukartoituksen maahanmuuttajille, jotka ovat työttömiä työnhakijoita. Kuntien tehtävä on järjestää alkukartoitus niille maahanmuuttajille, joiden toimeentulo perustuu pääosin toimeentulotukeen. Alkukartoituksen tarkoituksena on edistää maahanmuuttajan mahdollisimman nopeaa pääsyä suomalaisen yhteiskunnan aktiiviseksi jäseneksi hänen aikaisemman koulutuksen, työhistorian ja kielitaidon huomioiden. Nopealla kartoituksella ja tarvittaviin palveluihin ohjauksella vähennetään kotoutumisen kokonaiskustannuksia ja ehkäistään syrjäytymistä. Alkukartoitukseen kuuluu kielitaidon lähtötason arviointi, jonka mukaan maahanmuuttaja ohjataan oikeaan opetusryhmään. Se on myös pohja kotoutumissuunnitelmalle. (Kotouttaminen, viitattu 24.1.2018)

Maahanmuuttajan yksilöllinen ja henkilökohtainen kotoutumissuunnitelma tehdään kunnan ja/ tai TE-toimiston kanssa. Suunnitelmaan kirjataan ne palvelut ja toimenpiteet, jotka edistävät kielen oppimista, sekä suomalaista työelämä- ja yhteiskuntatietoutta. Myös maahanmuuttajan omat toiveet ja edellytykset otetaan huomioon. TE-toimiston kotoutumissuunnitelma tehdään maahanmuuttajille, jotka ovat työnhakijoita. Suunnitelmassa sovitaan niistä toimenpiteistä, joilla edistetään maahanmuuttajan kouluttautumista ja/tai sijoittumista työelämään. Kunta laatii kotoutumissuunnitelman niille, jotka ovat työelämän ulkopuolella esimerkiksi iän, perhe- tai terveyssyiden vuoksi. Kunnan suunnitelman laatiminen vaatii monialaista yhteistyötä ja se tulisi yhdistää päivähoitossa, lastensuojelussa, perusopetuksessa tai vammaispalveluissa tehtyjen suunnitelmien kanssa. (Kotouttaminen, viitattu 24.1.2018)

Kunnan ja TE-toimiston on tarjottava maahanmuuttajalle suunnitelmassa mainittuja palveluita määrärahojen puitteissa. Jos maahanmuuttaja kieltäytyy suunnitelmasta, siinä sovituista toimenpiteistä tai suunnitelman tarkistuksesta, voidaan hänen toimeentulotukeaan tai työttömyyskorvaustaan pienentää siten, kun niitä koskevissa laeissa on määrätty. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, 7§) Kotoutumissuunnitelman toteutumista on seurattava ja tarkistettava vähintään kerran vuodessa, tai tarpeen mukaan esimerkiksi osapuolten sitä pyytäessä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, 18§)

Kotoutumiskoulutus järjestetään pääsääntöisesti työvoimapolitiittisena koulutuksena. Sen alueellisesta järjestämisestä vastaa kunkin alueen ELY-keskus. Se on oppivelvollisuus iän ylittäneille tarjotettua suomen tai ruotsin kielen opetusta, luku- ja kirjoitustaidon ym. opetusta, tarkoituksena

tukea ja edistää maahanmuuttajan työelämään sijoittumista tai jatko-opintoihin pääsyä uraohjauksella. Sillä halutaan myös edistää maahanmuuttajan elämänhallinnallisia ja kulttuurisia valmiuksia. Koulutus voi olla myös omaehtoista. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, 20§, 21§) Lisäksi voidaan järjestää maahanmuuttajille, jotka tarvitsevat erityistä tukea, sekä lapsille ja nuorille kotoutumista edistäviä palveluita. Myös ilman huoltajaa saapuneille oleskeluluvan saaneille alaikäisille kuuluu lain mukaiset lastensuojelun jälkihuollon palvelut ja toimenpiteet. Maahanmuuttajalle voidaan myös tarjota erilaisia palveluita, jotka kannustavat omatoimisesti hakemaan tietoa yhteiskunnasta. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, § 26)

Kotouttamispalvelujen tarjonnassa lähtökohtana on maahanmuuttajan perheen tilanne sekä yksilöllinen palvelutarve. Kotouttamispalveluista ja – toimenpiteistä muodostetaan johdonmukainen ja selkeä kokonaisuus. Alkukartoituksessa selvitetään henkilön elämäntilannetta, kielitaitoa sekä koulutus- ja työhistoriaa. Kaikilla maahanmuuttajilla on oikeus saada alkuvaiheen neuvontaa ja ohjausta sekä perustietoa Suomesta, mutta kotouttamistoimet ja – palvelut määritellään yksilöllisesti yhdessä maahanmuuttajan kanssa perustuen maahanmuuttajan ja hänen perheensä tarpeisiin. Kotoutumislaissa korostetaan maahanmuuttajan omaa osuutta ja roolia kotoutumisessa. (Kotouttaminen, viitattu 24.1.2018.)

2.4 Kotoutumisen mittarit

Kotouttamispolitiikan suunnittelu ja seuranta vaativat tuekseen riittävät ja säännöllisesti tuotetut tiedot kotoutumisen eri osa-alueista. Työ- ja elinkeinoministeriö huolehtii maahanmuuttajien työttömyyteen ja työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin osallistumiseen kuvaavien tietojen tuottamisesta. Lisäksi ministeriö kokoaa eri lähteistä tietoa ylläpitämään kotouttamisen, kotoutumisen sekä etnisten suhteiden valtakunnalliseen seurantajärjestelmään. Seurantajärjestelmä perustuu kysely- ja rekisteriaineistoihin ja ne päivitetään vuosittain. Seurattavia osa-alueita ovat koulutus, työllisyys, asuminen, terveys ja hyvinvointi, osallistuminen ja kaksisuuntainen kotoutuminen. Kotoutumisen kokonaiskatsaukseen kootaan tuloksia maahanmuuttajien sosio-ekonomisista tekijöistä, työmarkkinoille osallistumisesta, tyytyväisyydestä julkiseen palvelujärjestelmään sekä yhteiskunnallisesta osallistumisesta. (Kotouttaminen, viitattu 15.2.2018)

Kotoutumisen onnistumista mitataan erilaisin mittarein kuten suomen/ruotsin kielen taito, työllisyys, sosiaaliturvasta riippumattomuus ja yhteisöön kuuluminen. Muita kotoutumista edistäviä asioita

ovat maahanmuuttajan perhesuhteiden mahdollistaminen ja hyvä terveys. Riittävää kielitaitoa pidetään toisena päämittarina, työllistymisen lisäksi, onnistuneessa kotoutumisessa. Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on, että maahanmuuttaja saavuttaa toimivan peruskielitaidon (B1.1) ja sellaiset valmiudet, joita hän tarvitsee arjessa, työssä ja koulutuksessa Suomessa. Kielitaito paranee hyvin työssä ja aidoissa vuorovaikutustilanteissa. Kotouttamistoimenpiteiden tarkoituksena on, että maahanmuuttaja löytää paikkansa työmarkkinoilta. Vuonna 2015 Suomessa asuvien maahanmuuttajien työttömyys oli jopa kolminkertainen kantaväestöön verrattuna. Työllistymiseen vaikuttavat merkittävästi kielitaito, lähtömaa, koulutustaso ja Suomessa oloaika. (Rasilainen 2016, 21–23.)

Mittareiden avulla pyritään kuvaamaan koko yhteiskunnan kehitystä. Kyse on sekä eri maahanmuuttajaryhmien, että kantaväestön vuorovaikutuksesta ja muutoksista, joihin viranomaistoimenpiteillä vaikuttamisen mahdollisuudet ovat rajalliset. Seurattavia osa-alueita ovat esimerkiksi kantaväestön ja maahanmuuttajien väliset asenteet, turvallisuus, syrjimättömyys, kielitaito, osallistuminen työmarkkinoille, terveys, koulutus ja osaaminen sekä julkinen palvelujärjestelmä. (Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013, 11, viitattu 15.2.2018.)

Maahanmuuttajan kotoutumista edistää kiinnittyminen asuinkuntaan. Jos paikkakunnalta ei löydy riittävästi saman etnisen ryhmän edustajia, pakolaisperheet usein muuttavat sellaisille alueille josta niitä löytyy. Näin on enemmän mahdollisuuksia solmia ystävyysuhteita, jolloin pakolaisperheet eivät jää yksin. On myös osallisuuden kokemisen kannalta ratkaisevaa, miten uusi asuinkunta suhtautuu pakolaisiin. Vihamielisestä ympäristöstä halutaan pois, kun taas myönteinen ilmapiiri tukee tulijan integroitumista ja kiinnittymistä kuntaan. (Siirto & Hammar 2016, 207.) Osallisuudella ja osallisena olemisella puolestaan tarkoitetaan jokaisen oikeutta koulutukseen, työhön, terveyteen, toimeentuloon, asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin. Jokaisella tulisi olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan kehitykseen ja itseään koskeviin asioihin. Onnistunut kotoutuminen ja osallisuuden tunne ehkäisevät syrjäytymistä ja kaventavat terveys- ja hyvinvointieroja. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, viitattu 24.1.2018.)

Mika Launikarin mukaan monikulttuurista ohjausta kehittäessä on tärkeää, että maahanmuuttajat otetaan mukaan ideointiin ja keskusteluun varhaisessa vaiheessa, kun heille kohdistettuja palveluja suunnitellaan. (Launikari 2013, 167). Kunnissa erilaiset kuntalaisryhmät täytyy ottaa mukaan päätösten kuulemiseen, valmisteluun ja päätöksentekoon. Maahanmuuttajien ja etnisten ryhmien osallisuutta parannetaan ottamalla heidät mukaan kansalaisyhteiskunnan toimintaan ja kunnan palvelujen kehittämiseen. Osallistavalla suunnittelulla edistetään uusien kuntalaisten kiinnostusta oman

asuinkunnan asioihin ja lisätään äänestysaktiivisuutta. Useissa kunnissa on perustettu osallistumisen ja vaikuttamisen kanaviksi neuvoa-antavia maahanmuuttajaneuvostoja tai monikulttuurisuus-toimikuntia. Näiden lisäksi kehitetään uudenlaisia vaikuttamis- ja osallistumiskeinoja, jotta erilaiset kuntalaiset löytävät sopivimmat keinot. (Sallinen, Majoinen & Salenius 2012, 47.)

Yhteisöön kuulumisella tarkoitetaan aktiivista kansalaisuutta ja kantaväestöön ulottuvia sosiaalisia verkostoja. Näillä tarkoitetaan esimerkiksi järjestö- ja yhdistystoimintaan osallistumista, jossa on vastavuoroisuutta, luottamusta sekä yhteiset arvot ja normit toiminnassa. Sosiaalisten osallistumisen myötä syntyvien verkostojen myötä myös työllistyminen edistyi. Kotoutumisen edistymiselle on tärkeää saada suomalaisia ystäviä, joiden kanssa ollaan säännöllisesti yhteydessä. Aktiivisella kansalaisuudella tarkoitetaan esimerkiksi järjestöissä ja yhdistyksissä vaikuttamista ja toimimista yhteiseksi hyväksi sekä vastuun ottamista yhteisistä asioista. (Rasilainen 2016, 21, 23–24.)

Omasta perheestä erossa eläminen on isoimpia onnistuneen kotoutumisen esteitä. Tämän lisäksi epätietoisuus perheen turvallisuudesta hankaloittaa työnhakuun ja kieliopintoihin keskittymistä. Pitkä erossa olo perheestä vaikuttaa maahanmuuttajan mielenterveyteen. Kotoutumista osaltaan tukevat hyvä terveys, sen hoito ja riittävät terveyspalvelut. Pakolaisstatuksen saaneella on käytettävissään kaikki julkisen terveydenhuollon palvelut. Terveyspalveluista olisi tärkeää saada riittävästi informaatiota, että palveluita osataan käyttää. Terveysongelmien varhainen toteaminen ja tarvittavan hoidon saaminen edistävät kotoutumista ja on lisäksi kustannustehokasta. (Rasilainen 2016, 25.)

3 KONGOSTA UTAJÄRVELLE JA KOTOUTTAMISTOIMET UTAJÄRVELLÄ

Seuraavassa tarkastelemme tutkimuksemme kohderyhmän eli Kongosta pakolaisina Utajärvelle vuonna 2016 muuttaneiden lähtömaan tilannetta. Lisäksi olemme koonneet perustietoa heidän uudesta asuinkunnastaan, kunnan päätöksentekoprosessista ennen pakolaisten vastaanottamista sekä kunnan maahanmuuttotyön tehtävistä ennen pakolaisten tuloa ja kotouttamistoimista kuntaan tulon jälkeen. Loppuun olemme koonneet tietoa Utajärvellä toimivista yhdistyksistä ja hankkeista, jotka toiminnallaan edistävät maahanmuuttajien kotoutumista kuntaan.

3.1 Tietoa Kongosta ja Utajärvestä

Kongon demokraattinen tasavalta (entinen Zaire) sijaitsee Keski-Afrikan päiväntasaajalla ja on pinta-alaltaan Afrikan kolmanneksi suurin valtio. Väestön määräksi on arvioitu 50—53 miljoonaa (v. 2014) ja etnisiä ryhmiä on maassa yli 200. (Suomen suurlähetystö, viitattu 23.1.2018) Maa itsenäistyi vuonna 1960, mutta itsenäisyyden aikakin on sisällissotien värittäminen. Maa on pitkään ollut yksi maailman köyhimmistä maista. Maan poliittista johtoa on yleisesti syytetty diktatuurista ja korruptiosta. Muita maan ongelmia ovat valtava inflaatio ja epävakaa keskushallinto. (Globalis, viitattu 23.1.2018) Vuonna 1996 alkanut sisällissota on vaatinut enemmän uhreja kuin Toinen maailmansota, lähes 4 miljoonaa ihmistä. Sodan tekee vaikeaksi se, että siinä on osallisena monia eri etnisiä ryhmittymiä ja heimoja, sekä useita naapurimaita, jotka tukevat eri ryhmittymiä. (Suomen suurlähetystö, viitattu 23.1.2018)

Kongolla on arvokkaat luonnonvarat (timantti, koboltti, kupari), joiden hallintaoikeuksista löytyy pääsyy sotimiseen. Vuonna 2002 solmittu rauhansopimus on pitänyt vain muodollisesti. (Suomen suurlähetystö, viitattu 23.1.2018) YK luokittelee hätätilan osiin Kongon demokraattista tasavaltaa tasolle 3, joka on korkein taso ja merkitsee kiireellistä avun tarvetta ihmisille. Ihmisoikeusrikkomukset, kuten seksuaalinen väkivalta, tappaminen, silpominen ja mielivaltaiset pidätykset ovat seuduilla tavallisia. Pelkästään vuonna 2017 kymmenet tuhannet ihmiset ovat joutuneet jättämään kotinsa ja siirtymään naapurimaiden puolelle asumaan. (UNHCR, viitattu 26.2.2018) Tähän mennessä Utajärvelle saapuneet kongolaiset ovat tulleet naapurimaiden Sambian ja Zimbabwen pakolaisleireiltä.

Utajärven kunta sijaitsee Pohjois-Pohjanmaalla ja sen asukasluku on (31.12.2016) 2824 henkilöä (PoPster-hankkeen loppuraportti, viitattu 23.1.2018). Kunnan koko toimintajärjestelmä rakentuu ISO9001-laaturajustelmän kriteerien mukaisesti. Kunnan talous on, useista muista kunnista poiketen, ollut hyvässä kunnossa viime vuodet. Kunnan arvoihin kuuluu kehittämismyönteisyys ja vahvuuksiksi mainitaan innovatiivisuus, ennakkoluulottomuus, suunnitelmallisuus ja asumisen ja elinkeinojen kehittäminen. Kuntalaisten hyvinvointiin on erityisesti kiinnitetty huomiota. Kunta haluaa luoda edellytyksiä onnelliselle elämälle. (Utajärvi.fi, viitattu 23.1.2018) Utajärven talousarviosta 2016 ja taloussuunnitelmasta 2017—2018 käy ilmi, että Utajärvi on ollut vuosia muuttotappio kunta ja kuolleisuus on syntyvyyttä suurempi. (Liite 11.1, 45—46, viitattu 23.1.2018) Väkiluvun ennustetaan edelleen laskevan tulevina vuosikymmeninä. Arvion mukaan myös lasten ja nuorten (0-24 v.) määrä Utajärvellä vähenee ja vastaavasti ikäihmisten (yli 65 v.) määrää kasvaa (PoPster-hankkeen loppuraportti, viitattu 23.1.2018)

3.2 Päätöksentekoprosessi ja kotouttamistoimet Utajärvellä

Kunnan valtuusto tekee aloitteen pakolaisten vastaanottamisesta kuntaan. Perusturva- ja sosiaalilautakunta esittää päätöksen kunnan hallituksen ja valtuuston hyväksyttäväksi. Päätöksessä tulee ilmetä vastaanotettavien pakolaisten määrät sekä suunnitellut ajankohdat. Päätöksen teossa huomioidaan kunnan käytössä olevat resurssit esimerkiksi asuntotilanne. Kunnan kotoutumissuunnitelma on syytä päivittää ja siinä tulee ilmetä tarkasti pakolaisille suunnatut kotoutumista tukevat perus- ja erityispalvelut. Näitä ovat esimerkiksi terveystarkastuksen heti maahantulon jälkeen, alkuvaiheen sosiaaliohjaus ja kouluikäisten lasten valmistava opetus. Kunnan tulee järjestää päätöksentekoprosessin aikana kuntalaisille tiedotusta ja antaa mahdollisuus avoimeen keskusteluun. (Hansen & Holm 2016, 165.)

Kunnan tehtyä virallinen päätös pakolaisten vastaanotosta, laaditaan ELY-keskuksen kanssa virallinen sopimus. Sopimukset ovat luonteeltaan jatkuvia ja niissä on määritelty vastaanotto kertojen tiheys sekä vastaanotettavien pakolaisten määrät. (Hansen & Holm 2016, 166.) Voimassa oleva kotouttamisohjelma on kytketty kunnille pakolaisten vastaanottamisesta maksettaviin valtionkorvauksiin. Kunnille maksetaan jokaisesta heidän vastaanottamastaan pakolaisesta ja heidän toimeentulotuestaan laskennalliset korvaukset valtiolta ELY-keskusten kautta neljältä vuodelta. Li-

säksi valtio korvaa muut isot kustannukset kuten lastensuojelusta ja pitkäaikaissairauksista aiheutuvat kustannukset. Näiden kustannusten korvaamisella pyritään motivoimaan kuntia ottamaan vastaan pakolaisia, jotka ovat kaikkein haavoittuvimmassa asemassa. (Turtiainen 2013, 193).

Pakolaisten vastaanottoa tulee valmistella kunnissa ennakkoon. Yleensä kunnassa on maahanmuutosta vastaava työntekijä. Hänen tehtävänä on asiakastyön koordinointi ja kotoutumisen onnistumisen ennakointi. Hän vastaa pakolaisten kysymyksiin ja ennakoi ja tiedottaa uusien palvelutarpeiden synnystä myös muille tahoille. Maahanmuuttopalveluiden yhteistyöverkostoon kuuluvat sosiaali- ja terveyspalvelut, mielenterveyspalvelut, koulut, varhaiskasvatus, nuoriso- ja liikunta-toimi, eri järjestöt, vapaaehtois- ja vertaistukihenkilöt, sekä työllisyyspalvelut. Kaikilla toimijoilla tulisi olla yhteinen näkemys ja selkeä vastuunjako pakolaisten asioiden hoitamisesta, kun asioiden päällekkäinen hoitaminen vähenee. (Ruhanen 2013, viitattu 14.2.2018)

Kunnassa varataan pakolaisille sopivat asunnot jo ennen maahantuloa. Kaikkia tulijoita ei kannata sijoittaa samaan lähiöön tai taloon, jos mahdollista. Kunnat tekevät yleensä sähkö- ja vuokrasopimukset omiin nimiinsä ja maahantulon jälkeen ne siirretään asukkaiden nimiin. (Ruhanen 2013, viitattu 14.2.2018) On myös tarpeellista tiedottaa naapureita uusista tulijoista, joko suullisesti tai tiedotteella esimerkiksi taloyhtiön ilmoitustaululla. On hyvä laittaa esille kunnan maahanmuutustyöstä vastaavan työntekijän puhelinnumero mahdollista yhteydenottoa varten. (Halonen & Holm 2015, 25, viitattu 14.1.2018).

Asunnot varustetaan perustarvikkeilla niin, että niillä selviää alkuun. Ruokaa ja hygienia tarvikkeita varataan parin päivän tarpeiksi. Kunnilla on hyvin erilaisia tapoja toteuttaa asuntojen varustelu. Toiset kunnat käyttävät lahjoitus- ja kierrätystavaroita, sekä eri järjestöjä tai seurakuntia apunaan, toisilla kaupungeilla on sopimuksia kauppojen kanssa asuntojen peruspaketista. (Ruhanen 2013, viitattu 14.2.2018) Perussääntönä on, että asunnoissa tulee olla sängyt, ruokaryhmä, lamppuja, ruoanlaitto- ja ruokailutarvikkeita, verhoja ja mattoja. Näiden lisäksi tärkeitä ovat myös siivousvälineet, seinäkalenteri, sekä kellot. Myös vuodenaikoihin sopivaa vaatetusta tulee olla saatavilla ja niitä yleensä löytyy lahjoituksista. (Halonen & Holm 2015, 23—24, viitattu 14.1.2018).

Alkuvaiheessa kotouttamistyö on lähinnä käytännön asioiden ja tilanteiden ratkomista. Ensimmäisten päivien tehtävänä on antaa perusteellista ohjausta ja neuvontaa asumiseen ja asunnon laitteisiin. Liikkumista lähiympäristössä harjoitellaan yhdessä ja tutustutaan kunnan palveluihin ja kaup-

poihiin. Myös paperiasioiden hoitaminen asuntotoimistossa, maistraatissa, poliisilla, pankissa ja Kellalla, kuuluvat ensimmäisten päivien ohjelmaan. Myös koko ryhmälle yhteinen neuvontatilaisuus tulisi järjestää alkuvaiheessa tulkin avulla. (Ruhanen 2013, viitattu 14.2.2018) Asumisneuvonta isännöitsijän ja kiinteistöhuollon kanssa on syytä järjestää heti kuntaan tuloa seuraavina päivinä. Asumisneuvonnassa käydään läpi taloyhtiön asukkaita koskevat säännöt, sekä pyykkituvan ja saunavuorojen varaamiskäytännöt. Myös piha-alueiden ja varastotilojen käyttötarkoitus ja jätteiden lajittelu tulee kertoa uusille tulijoille. (Halonen & Holm 2015, 24, viitattu 14.1.2018)

Valtio korvaa pakolaisten tulkkiikulut täysimääräisenä. Tulkikeskuksia on useita eripuolilla Suomessa, mutta harvinaisten kielten tulkkien saatavuus voi olla haasteellista. Tulkki varataan etukäteen ja alkuvaiheessa useaksi päiväksi. Viranomaisilla on lain mukaan velvollisuus käyttää tulkkia asioiden hoitamisen yhteydessä, jos tilanne sitä vaatii. Paikkakunnalla mahdollisesti asuvat saman kielen omaavat henkilöt ovat vertaistukea, eivät tulkkeja. Yleensä tulkki on vastassa jo lentokentällä pakolaisten saapuessa kuntaan. (Ruhanen 2013, viitattu 14.2.2018)

Ensimmäisten kuukausien aikana hoidetaan alkuvaiheen terveystarkastukset, hammashoito, sekä mielenterveysasiat. Sen jälkeen tutustutaan lasten päivähoitoon ja kouluun, sekä sosiaalitoimeen toimeentuloasioiden hoitamiseksi. TE-toimisto tekee alkukartoituksen mahdollisimman pian, jotta kotoutumiskoulutus ja suomen kielen opiskelu voi alkaa. (Halonen & Holm 2015, 29, viitattu 14.1.2018).

Heti tuloa seuraavina päivinä Maistraatin viranomainen tulee rekisteröimään tulijat kuntaan saapuneiksi, sekä tehdään vuokrasopimukset, kotivakuutukset ja tutustutaan sosiaalitoimistoon ja täytetään ensimmäiset toimeentulotukihakemukset sosiaaliohjaajan kanssa. Kaupassa käynnin opettelu ja puhelimen prepaid-kortin osto kuuluvat tuloa seuraavien päivien ohjelmaan. Myös sopivan vaatetuksen etsiminen esimerkiksi kirpputoreilta kuuluu ensimmäisten päivien ohjelmaan etenkin, jos tulo ajoittuu talvikuukausiin. Alkuvaiheen terveystarkastus toteutetaan 1–2 viikon kuluessa kuntaan saapumisesta. Kun terveystarkastuksesta on saatu puhtaat paperit (n. 1 viikko), siirtyvät lapset varhaiskasvatukseen ryhmiin tai kouluikäiset Valmistavan opetuksen luokkaan. (Utajärven kotoittamisohjelma 2016—2019, Liite 1, viitattu 27.2.2018.) Myöhemmin koululaiset siirtyvät edistymisensä mukaan tavallisiin luokkaryhmiin, yleensä noin vuoden kuluessa. Kunnassa järjestetään aikuisille luku- ja kirjoitustaidon omaaville maahantulijoille kotoutumiskoulutusta. Tällä hetkellä koulutuksen toteuttaja on Arfcon. (Kotoutumiskoulutuksen opettajan haastattelu, Utajärvi, 15.3.2018)

Uusi vuonna 2011 voimaan tullut laki kotoutumisen edistämisestä velvoittaa kunnan huolehtimaan siitä, että kunnan palvelut soveltuvat myös maahanmuuttajille. Palvelut ja toimenpiteet tulee järjestää laajuudeltaan ja sisällöltään sellaisiksi kuin kunnan tarve edellyttää. Henkilöstön osaamista on myös kehitettävä. Utajärven kotoutumishjelma on laadittu vuosille 2016—2019 ja sitä päivitetään neljän vuoden välein valtuustokausittain. Utajärven kunta tarjoaa kiintiöpakolaisille samat peruspalvelut kuin muillekin kuntalaisille. Kotouttamisen tavoitteen mukaisesti maahanmuuttaja pyritään integroimaan kaikkiin kunnan tarjoamiin peruspalveluihin mahdollisimman pian, huomioiden erityis- palvelut, joita maahanmuuttaja tarvitsee kyetäkseen saavuttamaan ja käyttämään olemassa olevia palveluja tasavertaisesti. Tällaisia peruspalveluja ovat esimerkiksi koulutus-, asumis- ja Oulunkaaren tuottamat terveys- ja sosiaalipalvelut. (Utajärven kotouttamishjelma 2016—2019, viitattu 7.1.2018.)

Utajärven maahanmuuttopalvelujen tehtävänä on auttaa maahanmuuttajia ja pakolaisia sopeutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja tukea heitä samalla oman kulttuuri-identiteetin säilyttämisessä. Maahanmuuttajapalvelut pyrkivät toiminnallaan edistämään myös suomalaisen yhteiskunnan ymmärrystä muista kulttuureista. (Utajärvi, viitattu 24.1.2018.) Kotouttamistyöhön kehitetään uudenlainen verkostotyöskentelyn malli, joka koostuu moniammatillisesta maahanmuuttotyön verkostosta. Verkostoon kuuluvat kunnan henkilöstön lisäksi Oulunkaaren sosiaali- ja terveystyöntekijöiden edustajia sekä tarvittavia yhteistyötahoja. Maahanmuuttotyön verkosto kokoontuu säännöllisin väliajoin ja toimii maahanmuuttotyön kehittäjänä ja vastaa tiedottamisesta eri toimijoiden välillä. (Utajärven kotouttamishjelma 2016—2019, viitattu 7.1.2018.)

Kiintiöpakolaiset tulivat suoraan kuntalaisiksi ja asettuivat asumaan kunnan heille osoittamiin vuokra-asuntoihin. Perheitä autettiin alkuun sekä kunnan että Oulunkaaren työntekijöiden voimin. Myös vapaaehtoisia tarvittiin ja tähän tarpeeseen Suomen Punainen Risti (SPR) järjesti kunnassa Ystävätoiminnan kurssin sekä Tulijan ystävänä ja tukena – kurssin 30. tammikuuta 2016. (Utajärvi, viitattu 15.3.2018)

Kiintiöpakolaiset saapuivat Utajärvelle viidessä erässä. Ensimmäiset tulivat huhtikuussa 2016 ja viimeiset saman vuoden heinäkuussa. Tämän jälkeen kunta on vastaanottanut myös kolme (3) syyrialaista perhettä Turkista, yhteensä kuusitoista (16) henkilöä. He saapuivat kuntaan syyskuussa 2017. Helmikuussa 2018 kunta vastaanotti kaksi (2) kongolaista perhettä, yhteensä neljätoista (14) henkilöä Zimbabwen pakolaisleiriltä. (Maahanmuuttotyöntekijän haastattelu, Utajärvi, 15.3.2018)

3.3 Kotoutumiseen liittyvät palvelut ja toimivat kotouttamista tukevat hankkeet Utajärvellä

Maahanmuuttajataustaisilla perheillä on oikeus esiopetukseen ja varhaiskasvatukseen päivähoitolain mukaisesti. Päivähoito järjestetään yleisissä päivähoitopalveluissa. Maahanmuuttajalapsille päivähoitolla on kotoutumisessa tärkeä merkitys kielen oppimisen ja suomalaisuuteen tutustumisessa. Lapsille laadittava yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma toimii myös kotoutumissuunnitelmana. (Utajärven kotouttamisohjelma 2016—2019, viitattu 8.1.2018.)

Koulussa opetus aloitetaan yleensä yhden lukuvuoden kestäväällä valmistavalla opetuksella. Sen tavoitteena on maahanmuuttajalasten auttaminen kotoutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan ja taata heille koulunkäyntiin, kasvuun ja kehitykseen tasa-arvoiset mahdollisuudet. Koulutusta annetaan 6—16-vuotiaille ja tarvittaessa myös oppivelvollisuusiän ylittäneille maahanmuuttajataustaisille oppilaille. Valmistavan opetuksen oppilaat integroidaan perusopetukseen. Kunta huomioi koulussa erilaiset erityisen tuen tarpeet ja palvelut ja pyrkii mahdollistamaan opiskelun peruskoulussa ja jatko-opinnot. (Utajärven kotouttamisohjelma 2016—2019, viitattu 8.1.2018.)

Kirjasto- ja tietopalvelujen tavoitteena on yhtäläisten mahdollisuuksien virkistykseen, sivistykseen ja tiedon hankintaan edistäminen. Kirjasto tarjoaa ja hankkii selkokielistä ja muilla kielillä materiaalia asiakkaiden käyttöön. Kaikki kunnan tilaisuudet ja kulttuuritapahtumat ovat avoimia kaikille kuntalaisille. Maahanmuuttajanuorilla on samanlaiset oikeudet ja mahdollisuudet kuin paikallisillakin käyttää ja hyödyntää nuorisopalveluita ja –tiloja. Nuorisopalveluilla on tärkeä merkitys suvaitsevaisuutta edistävän ilmapiirin luomisessa sekä osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämässä. Liikuntapalvelut ja kansalaisopiston tarjoamat palvelut ovat kaikkien kuntalaisten saatavilla. (Utajärven kotouttamisohjelma 2016—2019, viitattu 8.1.2018.)

Kuntalain mukaisesti sosiaali- ja perhepalvelut ovat kaikkien kuntalaisten käytettävissä. Sosiaalipalveluja järjestetään tukemaan jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen, syrjäytymisen torjumiseksi, asumiseen liittyvään tarpeeseen, taloudellisen tuen tarpeeseen jne. Maahanmuuttajilla on samat oikeudet kaikkiin etuuksiin ja velvollisuudet palvelujen käyttäjinä kuin muillakin kuntalaisilla. Taloudellista tukea tarvitseva kiintiöpakolaisena Suomeen saapunut maahanmuuttaja on oikeutettu kotoutumistukeen neljän vuoden ajan. Edellytyksenä tuen maksamiselle on maahanmuuttajalle tehty kotoutumissuunnitelma. Tulkin käyttämisellä asiakastilanteissa pyritään takaamaan tasavertainen palvelu. (Utajärven kotouttamisohjelma 2016—2019, viitattu 8.1.2018.)

Kotoutumissuunnitelma laaditaan joko TE-toimistossa tai sosiaalitoimistossa. Suunnitelma koostuu erilaisista kotoutumista tukevista palveluista ja toimenpiteistä, joiden tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia hankkia työelämän ja yhteiskunnan tietoja ja taitoja ja edistää osallistumista yhteiskunnan toimintaan. Ensimmäinen suunnitelma on voimassa enintään vuoden. Maahanmuuttajapalvelut tarjoavat neuvontaa, ohjausta ja opastusta arkipäivän asioissa, sosiaaliturvassa ja yhteiskunnan toiminnoissa, jotta maahanmuuttaja-asiakas saa tietoa käytettävissä olevista palveluista mahdollisimman pian. (Utajärven kotouttamisohjelma 2016—2019, viitattu 8.1.2018.)

Lapsen ja perheen palvelut pyritään järjestämään ensisijaisesti yleisten palvelujen kautta. Kulttuuri- ja kielierot tuovat haasteita lastensuojelutyöhön. Lasten kasvatuskäytännöissä voi olla huomattavia eroja Suomessa sallittuun ja hyväksytyyn. Uskonnollinen, kulttuurinen ja kielellinen tausta on huomioitava lapsen etua arvioitaessa. (Utajärven kotouttamisohjelma 2016—2019, viitattu 8.1.2018.)

Oulunkaaren kuntayhtymä järjestää terveysterveystoimet Utajärvellä. Kansanterveyslain mukaan palveluihin kuuluu kuntalaisten terveydenhuolto kuten sairaanhoito, terveysneuvonta, lääkinnällinen kuntoutus ja hammashuolto. Maahanmuuttajille kuuluvat kaikki kuntalaisten terveystoimet ja tarvittaessa myös erityispalvelut. (Utajärven kotouttamisohjelma 2016—2019, viitattu 8.1.2018.)

Työllisyyspalvelut tarjoavat tukea ja koordinoivat työttömien työllistystä tai kuntoutumista kohti työelämää tarjoamalla erilaisia työllistymispalveluita ja henkilökohtaista ohjausta ja tukea. Maahanmuuttajat ovat oikeutettuja käyttämään näitä palveluja. Toiminnassa otetaan huomioon työllistettävän yksilölliset tarpeet ja työtä tehdään moniammatillisena verkostotyönä. Työllistämispalvelut tarjoavat erilaisia työtoimintoja, kuntouttavaa työtä, lyhytkoulutuksia ja työhön valmennusta. Etsivä nuorisotyö ja nuorten työpaja on keskittynyt erityisesti nuorten auttamiseen ja osallisuuden edistämiseen. (Utajärven kotouttamisohjelma 2016—2019, viitattu 8.1.2018.)

Utajärven kunta tekee maahanmuuttotyössään yhteistyötä useiden eri viranomaisten kanssa kuten Maistraatti, poliisi, KELA (Kansaneläkelaitos) ja TE-palvelut. Niistä jokainen vastaa työstä omalla osuudellaan. TE-toimistoilla on vastuu järjestää alkukartoitus työttömäksi työnhakijaksi rekisteröityneelle maahanmuuttajalle kahden kuukauden kuluessa asiakkuuden alkamisesta. TE-palvelut ohjaavat asiakkaat myös opetushallituksen suositusten mukaiseen kielikoulutukseen. (Utajärven kotouttamisohjelma 2016—2019, viitattu 8.1.2018.)

Kolmannen sektorin toimijoilla, yhdistyksillä, järjestöillä ja seurakunnalla on tärkeä merkitys Utajärven maahanmuuttotyössä. Yhteistyötä on tehty esimerkiksi SPR:n (Suomen Punainen Risti), 4H:n, Sydänyhdistyksen, eläkejärjestöjen, Maa- ja kotitalousnaisten, urheiluseurojen ja kyläyhdistysten kanssa. Kolmannen sektorin toimijoilla on mahdollisuus hakea kunnalta avustusta toimintaansa, mikäli se tukee kotoutumista. (Utajärven kotouttamisohjelma 2016—2019, viitattu 8.1.2018.) SPR on järjestänyt Utajärvellä kaksi ystävätoiminnan kurssia vapaaehtoisille toimijoille. Lisäksi Utajärvellä toimii SPR:n kansainvälinen klubi, joka aloitti toimintansa helmikuussa 2016 ja kokoontuu noin kerran kuukaudessa. (Utajärven maahanmuuttotyöntekijän haastattelu 15.3.2018)

Oulunkaaren Lähde! Taiteesta voimaa arkeen-hanke toimii Utajärvellä maahanmuuttajanaisten parissa. Hankkeen tarkoituksena on taidelähtöisin menetelmin tukea kotoutumista ja lisätä osallistujien hyvinvointia, sosiaalista osallisuutta ja yhteisöllisyyttä maahanmuuttajien kuntalaisten välillä. (Oulunkaari, viitattu 27.2.2018) Utajärvellä se kokoontuu kerran viikossa maahanmuuttajataustaisten naisten ja kunnassa toimivien yhdistysten ja muiden toimijoiden yhteisen aamukävelyn merkeissä. Lisäksi tulevan kevään aikana naiset suunnittelevat ja toteuttavat yhdessä esityksen, jonka julkaisu ajankohta on toukokuussa. (Utajärven kotoutumiskoulutuksen opettajan haastattelu 15.3.2018)

Hyvä alku Pohjois-Pohjanmaalla- hanke toimii Utajärvellä pakolaisten alkuvaiheen kotouttamistyössä, tarjoten etäyhteyksien kautta uusille tulijoille kaksi (2) kertaa viikossa suomen kielen alkeiden opetusta, sekä englannin kielellä yhteiskuntaoppia ennen varsinaisen kotoutumiskoulutuksen alkamista. Vuonna 2016–2018 toteutettavassa hankkeessa rakennetaan toimivia, kotoutumista tukevia toimintamalleja Pohjois-Pohjanmaan alueella. Hankkeen tarkoituksena on luoda neuvontaja ohjauspalvelu, joka antaa oleskeluluvan saaneelle uudelle kuntalaiselle alkuvaiheessa nopeasti tarpeiden mukaista ohjausta, neuvontaa ja palvelua. Lisäksi luodaan sähköinen, monikielinen, kuntien yhteinen neuvontapalvelu (Info-Lango), jonka tehtävänä on taata, että myös maaseuduilla asuvat maahanmuuttajat saavat yhdenvertaista alkuvaiheen palvelua ja opastusta suomalaisesta yhteiskunnasta, jolloin kotoutuminen on nopeampaa. Tavoitteena on lisäksi hankkeen avulla koota maahanmuuttajatyön ammattilaiset yhteistyöverkostoksi, jolle hanke tarjoaa osaamisen kehittämistä erilaisin koulutuksin. Hankkeesta vastaavat Oulun ja Pudasjärven kaupungit ja se on saanut Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoituksen. (Hyvä alku Pohjois-Pohjanmaalla, viitattu 11.3.2018)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus. Aineiston keruun teimme ryhmässä toteutetulla teema-haastattelulla, jonka kohderyhmä oli kongolaiset kiintiöpakolaiset. Teemojen pohjana käytimme tietoperustaa sekä kotoutumisen mittareita. Analysoimme aineiston teemoittelemalla. Noudatimme luotettavuuden ja eettisyyden periaatteita koko prosessin ajan.

4.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävät

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla Utajärvelle vuonna 2016 muuttaneiden kiintiöpakolaisten kokemuksia kotoutumisestaan kuntaan. Tavoitteena on saada tietoa kotoutumiseen vaikuttavista tekijöistä. Opinnäytetyön tavoitteena on muodostaa tietoa haastattelussa esiin nousseista asioista kunnan maahanmuuttotyön arviointia ja kehittämistä varten.

Opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen ja sen menetelminä käytämme ryhmähaastattelua, josta saatu aineisto analysoidaan teemoittelemalla haastatteluteemojen mukaisesti. Ryhmähaastatteluun osallistui 3 kongolaista. Tutkimustehtävänä oli:

1. Millaisia kokemuksia kongolaisilla kiintiöpakolaisilla on kotoutumisesta Utajärvellä?

- 1.1. Miten kongolaiset kiintiöpakolaiset kehittäisivät kotoutumista Utajärvellä?

Opinnäytetyömme hyödytti tutkimukseen osallistuvia asiakkaita siten, että heillä oli mahdollisuus tuoda esille omia kokemuksiaan kotoutumisestaan ja näin toimia kokemusasiantuntijoina. Myös muut maahanmuuttajat saavat hyödyn opinnäytetyön tuloksista ja maahanmuuttotyön kehittämisestä. Työn tulokset ovat työn tilaajan käytettävissä kehitettäessä ja suunniteltaessa kunnan kotoittamistyötä. Tuloksia voidaan ottaa avuksi uusia pakolaisryhmiä vastaanotettaessa, jolloin sitä voivat käyttää kaikki yhteistyötahot sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset. Opinnäytetyön suunnitelmaa tehdessämme Utajärven kunnanvaltuusto teki päätöksen jatkaa kiintiöpakolaisten vastaanottamisista vuosittain 32—35 henkilöllä laajentaen sitä koskemaan myös turvapaikan saaneita henkilöitä. Toisilla pakolaisia vastaanottavilla paikkakunnilla on mahdollista soveltaa tämän opinnäytetyön tuloksia.

Henkilökohtaisena tavoitteenamme on saada valmiuksia maahanmuuttajataustaisen henkilön hyvään kohtaamiseen, tukemiseen ja ohjaukseen, jotta tulevina ammattilaisina osaisimme suunnitella ja tarjota maahanmuuttajille ohjausta, tukea ja palveluita oikea-aikaisesti ja tarpeenmukaisesti. Sosiaalialan kompetensseista työssämme korostuvat sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, asiakastyöosaaminen sekä sosiaalialan eettinen osaaminen. Lisäksi työssämme vaaditaan tutkimus- ja kehittämisosaamista. (Mäkinen & Raatikainen & Rahikka & Saarnio 2011, 18—19.)

4.2 Laadullinen tutkimus

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen tavoite on tutkimuskohteena olevan ilmiön ymmärtäminen tutkittavan näkökulmasta. Tutkimuksessa keskitytään laatuun määrän sijasta. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 150.) Tutkimustulosten laatuun ei vaikuta aineiston koko tai haastateltavien määrä. Laatu saadaan tiedonkeruun ja analyysin syvyydestä. (Kananen, 2008, 35.) Laadullisessa tutkimuksessa pyritään saamaan vastaus kysymykseen ”Mistä tässä on kyse? ”, mutta siinä ei pyritä yleistykseen. Se mahdollistaa saada ilmiöstä syvällisen näkemyksen kohdetapauksesta. Tavoitteena on tutkittavan ilmiön ymmärtäminen, kuvaaminen ja tulkinnan antaminen. (Kananen 2014, 16—18.) Lähtökohtana on kuvata todellista elämää ja pyrkiä tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksen aineisto kootaan todellisissa ja luonnollisissa tilanteissa ja kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. Tapauksia käsitellään ainutlaatuisina. (Hirsjärvi ym. 2013, 161, 164.)

Laadullisessa tutkimuksessa kohteina voivat olla yksittäinen ihminen tai erilaiset ihmisten muodostamat ryhmät. Tutkimuksen kohderyhmä voi olla esimerkiksi yhteisö, yritys tai tapahtuma, jossa on mukana ihmisiä. Ryhmä voi olla luonteeltaan pysyvä tai hetkellinen, piilevä tai näkyvä. Tutkimusongelman ratkaisun kannalta on olennaista saada tutkittavaan ilmiöön liittyviä ihmisiä mukaan tiedonantoon. (Kananen 2014, 31.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on päämääränä tutkimuskohteen ymmärtäminen ja tosiasioiden löytäminen ja paljastaminen (Hirsjärvi ym. 2013, 161, 181). Laadullisen tutkimuksen muita ilmaisuja ovat kvalitatiivinen, ymmärtävä, pehmeä, ihmistieteellinen ja tulkinnallinen tutkimus (Tuomi & Sarajärvi 2012, 11).

Valitsimme opinnäytetyömme toteuttamistavaksi laadullisen tutkimuksen, koska mielenkiintomme kohdistui ihmisten kokemuksiin. Tutkittava kohderyhmä oli määrällisesti pieni ja halusimme kuvailla osallistujien todellisia kokemuksia mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja ainutlaatuisina, emme

pyri yleistämään. Käytimme aineiston keruuseen laadulliselle tutkimukselle tyypillistä ryhmähaastattelua, jossa tutkittavien näkökulmat pääsivät esille.

4.3 Tutkimusmenetelmä

Yleisimmät aineistonkeruumenetelmät laadullisissa tutkimuksissa ovat kysely, haastattelu, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Näitä menetelmiä voidaan käyttää joko yhdisteltynä, vaihtoehtoisesti tai eri tavoin yhdisteltynä tutkimusresurssien ja tutkittavan ongelman mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 71.) Laadullisen tutkimuksen piirteisiin kuuluu, että tutkija ja tutkittava ovat suorassa vuorovaikutuksessa. Tutkija siis havainnoi tai haastattelee tutkittavaa ilmiötä sen omassa ympäristössään. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten haastateltava kokee ja näkee oman maailmansa. Tiedon keruun ja analysoinnin avulla tutkija suodattaa haastateltavan reaali maailman kokemukset tutkimustuloksiksi. (Kananen 2014, 19.) Hirsjärvi & Remes & Sajavaara (2013) toteavatkin, että haastattelu on eräänlaista keskustelua, jossa yleisestä keskustelutilanteesta poiketen, haastattelija ohjaa sen etenemistä. Haastattelu on tiedonkeruumenetelmä, jolla on tavoitteet, joiden avulla pyritään mahdollisimman luotettavaan ja pätevään tiedon saantiin. (207—208.)

Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastattelun aihealueet ovat selvillä, mutta tarkat kysymykset ja niiden järjestys on avoin. Teemahaastattelu sopii hyvin kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtiin. (Hirsjärvi ym. 2013, 208) Teemahaastattelu on hyvä keino silloin, kun halutaan ymmärtää kohdetta. Haastattelu tapahtuu haastattelijan ja haastateltavan ollessa fyysisesti läsnä samassa tilassa. Teemahaastattelussa keskustellaan ilmiöön liittyvistä asioista ja keskustelu etenee haastateltavan ehdoilla. Haastattelija tekee tarpeen mukaan täydentäviä ja tarkentavia kysymyksiä. (Kananen, 2014, 151—153.)

Ryhmähaastattelu on aikaa säästävä haastattelu muoto, koska siten useilta henkilöiltä saadaan tietoa samanaikaisesti. Ryhmähaastattelu tulee kyseeseen etenkin, jos tiedetään, että haastateltavat saattavat arastella haastattelutilannetta. Ryhmä voi auttaa muistamaan asioita tai korjata väärintymmärryksissä. Toisaalta ryhmässä voi olla vaikeaa tuoda esiin ryhmän kannalta kielteisiä asioita ja ryhmässä voi aina olla vahvoja persoonia, jotka haluavat määrätä keskustelun suunnan. Ryhmähaastattelu on koettu erityisen toimivaksi silloin, kun haastateltavat ja tutkittava asia liittyvät samaan kulttuurilliseen ryhmään. (Hirsjärvi ym. 2013, 210—211)

Ryhmähaastattelussa haastateltavien määrän suositellaan olevan 2-3 henkilöä käytännön syistä. Näin äänitetyin haastattelun kuunteleminen on helpompaa. Ääniä voi olla myöhemmin vaikea erottaa toisistaan nauhalta, mutta jos haastattelu on videoitu, on tilanne toinen. (Hirsjärvi ym. 2013, 211) Yksilöhaastattelut ja ryhmäkeskustelut tuottavat yleensä eriluonteista aineistoa, joten se tulee huomioida myös aineiston tulkinnassa. Aineiston sisältö hyvine ja huonoine puolineen riippuu niistä kysymyksistä, joihin yritetään saada vastauksia aineistoa tulkitsemalla. Ryhmäkeskustelun etu aineistonkeruu muotona on se, että asiaa tarkastellaan monelta eri näkökannalta. (Alasuutari 2001, 153, 155.) Kommentteja synnyttävänä ärsykkeinä ovat haastattelijan lisäksi muut ryhmän jäsenet (Mäntyranta & Ylä-Kotola 1998, 63).

Valitsimme opinnäytetyössämme haastattelutavaksi ryhmässä toteutettavan teemahaastattelun, joka on edellisten haastattelutyyppeiden välimuoto. Etenimme haastattelussa tiettyjen etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Käyttämämme teemat nousivat esille tietoperustasta ja kotoutumisen mittareista. Teemoja olivat kotoutumisprosessi (sisältää kielitaidon, koulutuksen, työllisyyden), asuminen, terveys ja hyvinvointi, osallistuminen ja kaksi-suuntainen kotoutuminen. Huomioimme myös Utajärven kunnan erityispiirteet sekä kyseisen pakolaisryhmän kotoutumisprosessin tämän hetkisen vaiheen. Teemoja tuli haastattelussa vielä lisää. Edellä mainituilla Utajärven kunnan erityispiirteillä viittasimme tässä yhteydessä esimerkiksi pitkien välimatkojen, vähäisen julkisen liikenteen sekä kunnan vuokra-asuntoilanteen haasteisiin. Ryhmähaastattelua käytimme, sillä asiakkaiden kieli- ja kulttuuritausta vaati tulkin käyttämistä. Lähin tulkki oli Oulussa, joten ajan käytön ja toteuttamisen kannalta oli helpompaa toteuttaa haastattelu ryhmähaastatteluna.

4.4 Aineiston keruu ja kohderyhmä

Haastatteluun kutsuttavat olivat kaikki ensimmäisiä kuntaan v. 2016 saapuneita kiintiöpakolaisia samasta etnisestä ryhmästä. Kutsuimme infotilaisuuteen kunnassa asuvat tähän ryhmään kuuluvat täysi-ikäiset henkilöt. Infotilaisuus haastattelusta järjestettiin huhtikuussa 2018. Siihen osallistui neljä henkilöä. Kaikki osallistujat tunsivat toisensa entuudestaan. Infotilaisuudessa kävimme läpi haastattelun tarkoitusta, tavoitteita ja teemoja (LIITE 1), sekä suostumuslomakkeen (LIITE 2) sisältöä, jossa korostimme haastateltavien oikeuksia ja tutkimuksen luottamuksellisuutta. Toimme esille

myös meidän velvollisuutemme tutkijoina. Annoimme teemakysymyslomakkeet haastateltaville, jolloin heillä oli mahdollisuus tehdä omia muistiinpanoja ja tarkennuksia. Tällä halusimme varmistaa, että haastateltavat ymmärtävät kysymysten sisällön ja samalla lisäsimme tutkimuksemme luotettavuutta. Infortilaisuudessa käytössämme oli puhelintulkkaus, koska tulkkia ei ollut mahdollista saada paikanpäälle. Se oli tutkimuksen tässä vaiheessa riittävää, koska tilannetta ei vielä nauhoitettu tai dokumentoitu.

Varsinaisen haastattelun ja aineiston keruun toteutimme viikon kuluttua infortilaisuudesta, jolloin osallistujille jäi aikaa pohtia kysymysten sisältöä. Haastatteluun osallistui kolme henkilöä. Ryhmä oli muutoin sama kuin infortilaisuudessa, mutta yksi henkilö oli estynyt tulemaan paikalle yksityisasian vuoksi. Tulkki oli paikalla, jotta haastattelu voitiin nauhoittaa. Mukana ollut tulkki oli haastateltaville ennestään tuttu henkilö, joka on toiminut heidän tulkkinään kuntaan asettumisesta alkaen. Ennen ryhmähaastattelun aloitusta, kävimme tulkin kanssa läpi haastattelun tarkoitusta ja kysymysten sisältöä. Selvensimme hänelle kysymyksiä, jotta hän pystyisi kääntämään ne parhaalla mahdollisella tavalla. Tulkkia tilatessa asiakkaalle tulee varmistaa, että heillä on sama murre. Joissain tilanteissa myös tulkin sukupuolella on merkitystä. Jos tulkilla on sama etninen tausta, voi hän auttaa myös kulttuuriin liittyvien asioiden tulkkaamisessa. Puhuttaessa sanat on osoitettava asiakkaalle, ei tulkille. Tulkille on annettava riittävästi aikaa, jotta hän voi keskittyä molempien osapuolien tulkkaamiseen. On otettava myös huomioon, että kaikille ammattitermeille ja sanastolle ei välttämättä löydy vastinetta toisesta kielestä. Tulkkia koskee vaitiolo velvollisuus. Luottamuksellisuus ja avoimuus helpottavat tulkin kanssa tehtävää yhteistyötä. (Schubert 2013, 77.)

Saadaksemme selville, miten pakolaiset kokevat oman kotoutumisensa, käytimme menetelmänä teemoiteltua ryhmähaastattelua. Ryhmähaastattelu eteni suurelta osin teemarungon mukaisesti. Keskustelu eteni kysymys kerrallaan. Osaan kysymyksistä vastasivat kaikki haastateltavat. Toisiin kysymyksiin tuli vähemmän mielipiteitä muiden nyökytellessä hyväksyvästi, minkä tulkitsimme kaikkien hyväksymäksi vastaukseksi. Varmistimme nauhoituksen onnistumisen nauhoittamalla haastattelu kahdella erillisellä laitteella. Toteutimme haastattelun siten, että toinen oli päävastuussa haastattelussa ja toinen oli tarkkailijana ja esitti täydentäviä kysymyksiä.

4.5 Aineiston analysointi

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tutkittavan ilmiön ymmärtäminen, kuvaaminen ja tulkinnan antaminen. Pyrkimyksenä on ymmärtää ilmiö syvällisesti ja kuvata ja selittää se kattavasti. Aineistoa kerätään niin paljon, että tutkimusongelma ratkeaa ja ilmiö tulee ymmärretyksi. Laadullisella tutkimuksella tutkitaan yksittäistä tapausta eikä sen tutkimustulosta voida yleistää, koska se on pätevä vain tutkimuskohteen osalta. Tutkimus toteutetaan oikeassa kontekstissaan ja tutkimukseen liittyy suora kontakti tutkijan ja tutkittavan välillä. Tutkija menee ilmiön pariin haastattelemaan ja/tai havainnoimaan. (Kananen 2014, 18—19.)

Analyysimenetelmien avulla tutkimusaineistosta etsitään ratkaisu tutkimusongelmaan tai vastaukset tutkimuskysymyksiin. Analyysimenetelmät liittyvät tutkimusotteisiin ja tiedonkeruumenetelmiin. Tiedonkeruumenetelmillä tarkoitetaan niitä keinoja, joilla tutkittavasta ilmiöstä saadaan tietoja kuten teemahaastattelut ja havainnointi. Käytettävä tiedonkeruumenetelmä riippuu tutkimusongelmasta ja sisällöstä. (Kananen 2014, 42, 61.) Periaate on, että valitaan sellainen analyysitapa, joka tuo vastauksen ongelmaan tai tutkimustehtävään parhaiten. Tavallisimpia analyysitapoja ovat esimerkiksi teemoittelu, tyypittely ja sisällönerittely. (Hirsjärvi 2013, 224.)

Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että aineistosta löytyy aina useita mielenkiintoisia asioita, joita ei etukäteen osata ajatella (Tuomi & Sarajärvi 2012, 92). Teemoittelu on yksi laadullisen analyysin perusmenetelmistä. Siinä tutkimusaineistosta etsitään keskeisiä aihepiirejä eli teemoja. (Koppa 2016, viitattu 26.2.2018.) Teemoittelussa painottuu, mitä kustakin teemasta on puhuttu. Laadullinen aineisto pilkotaan ja ryhmitellään eri aihepiirien mukaan. Aineistosta etsitään tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. Teemahaastattelulla kerättyyn aineistoon jäsentäminen muodostuu teemojen mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 93.) Jokaisen teeman alle kootaan haastattelusta teemaan liittyvät asiat tai niiden tiivistelmät. Tutkimusraportissa esitellään teemojen yhteydessä vastaajien tekstisitaatteja näytepaloina. (Kananen 2008, 91.) Käytimme teemahaastattelumme runkona opinnäytetyömme teoriaosuudesta esiin tulevia kotoutumisen mittareita ja tietoperustaa.

Kerätty aineisto, joka tässä opinnäytetyössä oli ääninauhoitettu haastattelu, litteroitiin eli purettiin tekstimuotoon heti haastattelun jälkeen. Ryhmähaastattelu kesti 1 tunti 15 minuuttia. Litteroitua tekstiä tuli 12 sivua. Tekstiksi purimme vain haastattelijan ja tulkin puheen jättäen pois täytesanat, naurut ja huokaukset. Purettua tekstiä arvioitiin suhteessa tutkimusongelmaan ja tutkimuskysymykseen ja etsimme aineistosta ne yhteneväisyydet, jotka vastasivat tutkittavaan asiaan. Käytimme

haastatteluaineiston analysointimenetelmänä aineiston teemoittelua. Liitimme asioita valmiisiin teemoihin teemarungon mukaisesti. Otimme analyysiin mukaan haastattelussa esille tulleen li- säteeman eli maahanmuuttajanuorten kokeman syrjinnän.

4.6 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Etiikan peruskysymyksillä tarkoitetaan kysymyksiä oikeasta ja väärästä sekä hyvästä ja pahasta. Tutkimuksen tekoon liitetään useita eettisiä kysymyksiä, jotka on otettava huomioon tutkimusta tehtäessä. Julkistamiseen ja tiedon hankintaan liittyvät tutkimuseettiset periaatteet ovat yleisesti hyväksytyjä. Eettisesti hyvältä tutkimukselta edellytetään, että koko tutkimuksen ajan noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2013, 23.)

Yksi hyvän tutkimuksen vaatimus on eettinen kestävyys. Eettisyys koskee myös tutkimuksen laa- tua. Eettinen sitoutuneisuus ohjaa hyvää tutkimusta. Tutkijan eettiset ratkaisut ja tutkimuksen us- kottavuus ovat täysin yhdessä. Uskottavuuden perustana on tutkijan hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu esimerkiksi tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen noudattaminen (rehellisyys, tarkkuus ja huolellisuus) ja tieteellisen tutkimuksen kri- teerien mukaisten ja eettisesti kestävien tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmien sovel- taminen ja avoimuus tutkimustulosten julkaisemisessa. Myös toisten tutkijoiden työtä ja saavutuk- sia on kunnioitettava ja arvostettava. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 127, 132.)

Tutkimuksen lähtökohtana tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen. Tutkimukseen pyydettyjen ih- misten itsemääräämisoikeutta pyritään kunnioittamaan antamalla heille mahdollisuus tehdä päätös omasta osallistumisestaan tutkimukseen. (Hirsjärvi ym. 2013, 25.) Tutkijan on kerrottava osallistu- jalle ymmärrettävällä tavalla ne tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskitekijät, jotka tutkimusta ohjaavat ja siihen mahdollisesti liittyvät. Kun osallistuja antaa suostumuksensa tutkimukseen, on tutkijan aina varmistettava, että hän tietää mistä tutkimuksessa on kyse. Osallistuja voi suostuttu- aankin tutkimukseen, keskeyttää osallistumisensa niin halutessaan tai kieltää itseään koskevan aineiston käytön tutkimuksessa. Tutkimukseen osallistujan suojaan kuuluu tutkittavan hyvinvoinnin, oikeuksien ja luottamuksellisuuden turvaaminen. Luottamuksellisuuteen kuuluu, ettei tutkimuk- sessa esiin nousseita tietoja luovuteta kolmansille osapuolille muilta osin kuin niihin tarkoituksiin mistä on sovittu. Osallistujien identiteettiä ei paljasteta missään vaiheessa ja heidän nimettömyy- tensä on taattava. Tutkijalta tämä vaatii vastuuntuntoa ja kykyä noudattaa lupaamia sopimuksia,

jottei tutkimuksen rehellisyys vaarannu. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 131.) Infotilaisuudessa haastateltavat kyseenalaistivat nimettömyytensä säilymisen, koska suostumuslomake piti allekirjoittaa omalla nimellä. Me tutkijoina selvensimme tulkin välityksellä heille, miksi näin toimitaan ja mikä merkitys lomakkeilla on. Kävimme läpi tarkemmin tutkimukseen liittyviä periaatteita sekä heidän oikeuksiansa ja anonymiteetin suojaamista. Varmistimme tällä, että saimme haastateltavien täyden luottamuksen eikä heille jäänyt epäselvyyksiä.

Pohdimme ja huomioimme työmme eettisyyttä työn joka vaiheessa. Korostimme haastatteluissa, aineiston käsittelyssä ja julkaisussa haastateltavien yksityisyyden suojaa. Tutkimukseen osallistuminen oli tässä opinnäytetyössä vapaaehtoista. He saivat itse päättää osallistumisestaan ja siitä, mitä tietoja ja kokemuksia halusivat haastattelussa kertoa. Ensimmäisellä kokoontumiskerralla kävimme läpi tarkasti tutkimuksen sisältöä ja merkitystä sekä haastattelun toteuttamista ryhmähaastatteluna ja tulkin läsnäolon merkitystä. Samalla keräsimme osallistujilta kirjallisen suostumuksen (LIITE 2) tutkimustulosten käyttöön ja kerroimme haastateltaville heidän oikeutensa. Tutkimuksessa velvollisuutemme on säilyttää haastateltavien anonymiteetti. Haastateltavien nimiä, ikää tai sukupuolta emme tuo ilmi tässä opinnäytetyössä missään vaiheessa. Tähän päädyimme siksi, että Utajärvi on pieni kunta, jonka pakolaisyhteisökin on verraten pieni. Työn loppuvaiheessa hävitimme aineiston asianmukaisella tavalla.

Tutkimuksen yleisiä luotettavuusmittareita ovat reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten pysyvyyttä eli sitä, että mikäli tutkimus uusittaisiin, saataisiin samat tutkimustulokset. Reliabiliteettiin liittyvät lähinnä tutkimuksen toteutukseen liittyvät asiat. Validiteetilla tarkoitetaan oikeiden asioiden tutkimista eli oikeiden asioiden mittaamista. Se liittyy tutkimusasetelmaan ja tutkimuksen suunnitteluun ja myös siihen, että aineisto analysoidaan oikein. (Kananen 2014, 147.) Näiden käsitteiden sopivuudesta laadulliseen tutkimukseen ollaan montaa mieltä. Laadullisessa tutkimuksessa ennakointia luotettavuusuhkineen voidaan tehdä jonkun verran, mutta tutkimusprosessin ennakoimattomuus tekee sen hankalaksi. Laatu joudutaan varmistamaan tutkimusprosessin aikana tekemällä oikeita valintoja. (Kananen 2008, 123.)

Kaiken luotettavuustarkastelun edellytyksenä on, että opinnäytetyö dokumentoidaan riittävällä tavalla. Laadullisessa tutkimuksessa yleisinä luotettavuuskriteereinä käytetään esimerkiksi vahvistettavuutta, tulkinnan ristiriidattomuutta, arvioitavuutta, luotettavuutta tutkitun kannalta sekä saturaatiota (kylläntymistä). Vahvistettavuutta voidaan lisätä eri lähteistä kerättävällä todistusaineis-

tolla, jolla voidaan saada vahvistusta opinnäytetyössä esitetyille väitteille ja tulkinnalle ilmiöstä. Tulkin ristiriidattomuus eli sisäinen validiteetti lisää luotettavuutta, kun kaksi tutkijaa pääsee samaan lopputulokseen. Riittävällä dokumentaatiolla on tärkeä merkitys työn uskottavuuden arvioinnissa. Kaikki tutkimuksen aikana tehdyt ratkaisut tulee perustella. Saturaatiolla luotettavuuden vahvistuskeinona tarkoitetaan sitä, että eri lähteiden antamat tutkimustulokset alkavat toistua. (Kananen, 2014, 151—153.)

Tutkimusprosessin kaikkiin vaiheisiin liittyy virhemahdollisuus, mutta niiden tiedostaminen pienentää uhkatekijöiden vaikutusta työn laatuun. Tiedonkeruussa tehdyt virheet ovat tutkimuksen kannalta kohtalokkaita, koska väärin kerätystä aineistosta ei saa luotettavaa tulosta. Haastattelujen nauhoittamista pidetään perusedellytyksenä tiedon aitoudelle. (Kananen 2008, 122.) Varmistimme haastattelumme aineiston tallentamisen käyttämällä kahta erillistä nauhuria samaan aikaan.

Haastattelun luotettavuutta aineistonkeruumenetelmänä saattaa heikentää se, että osallistujilla on taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. Ihminen tulkitsee omaa asemaansa ja turvaa itseään toisia vastaan monilla eri tavoilla. (Hirsjärvi ym. 2013, 206—207.) Tähän haastatteluun osallistujat saattoivat miettiä vastauksia antaessaan esimerkiksi sitä, onko niillä vaikutusta heihin itseensä jatkoa ajatellen. Myös se, että ryhmähaastattelussa oli muitakin osallistujia, saattoi vaikuttaa uskallukseen tuoda esille muista poikkeavia kokemuksia ja mielipiteitä. Haastatteluaineisto on tilanne- ja kontekstisidonnaista. Haastattelutilanteissa tutkittavat voivat puhua toisin kuin jossakin eri tilanteessa. Sen vuoksi tuloksia ei pidä liiaksi yleistää. (Hirsjärvi ym. 2013, 207.) Edellä mainituilla asioilla on vaikutusta vahvistuvuuteen ja siirrettävyyteen ja ne voivat heikentää tutkimuksen luotettavuutta.

Ennen tutkimuksen toteuttamista perehdyimme aiheen teoriaan monipuolisesti. Pyrimme valitsemaan lähteiksi mahdollisimman tuoreita julkaisuja. Emme asettaneet tutkimuksen tuloksille mitään ennalta määrättyjä oletuksia. Analysoimme tutkimustuloksia puolueettomasti emmekä antaneet ulkopuolisten tekijöiden vaikuttaa tutkimustuloksiin. Opinnäytetyössä varmistettiin mahdollisesti kielen vaikeudesta ja ymmärtämisestä seuraavat väärinkäsitykset haastattelussa mukana olevan tulkin avulla.

Haastattelutilanteiden luotettavuutta varmistimme huolellisella valmistautumisella. Harjoittelimme ja testasimme käytössä olevat laitteet etukäteen. Analyysivaiheen luotettavuutta varmistimme litteroimalla haastattelut sanatarkasti ja aloitimme litteroinnin heti haastattelun jälkeen. Toimintamme

uskottavuutta ylläpidämme tekemällä tutkimusta hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Noudatamme opinnäytetyön kaikissa vaiheissa Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012, 6—7, viitattu 27.2.2018) tutkimuseettistä ohjeistusta.

5 TULOKSET

Tutkimustulokset on saatu ryhmähaastattelussa käytettyjen teemojen pohjalta. Teemarungon muodostivat teoriaosuudessa olevat kotoutumisen mittarit ja teoriapohja. Tämän lisäksi käsitelimme analyysivaiheessa haastattelussa esille tulleen alateeman, jonka katsoimme työn kannalta merkittäväksi.

5.1 Kielitaito, opiskelu ja työllistyminen

Osallistujat pitivät tärkeänä suomen kielen oppimista. He kertoivat, että nuoret luonnollisesti haluavat opiskella ja kouluttautua. Vanhemmat ihmiset haluavat töihin, josta voivat myöhemmin jäädä eläkkeelle. Keskustelussa nousi esiin, että nuoretkin tahtovat usein töihin heti, mutta vähän aikaa työskenneltyään hekin jatkavat opiskelujaan. He olivat valmiita tekemään mitä tahansa vastaantulevia töitä.

"Tärkein on ensin opiskella, kun on opiskellu ja kieli on tullut, sitten pääsee töihin."

"Nuoret haluaa opiskella, mutta vanhemmat haluaa töihin, josta sitte pääsee eläkkeelle myöhemmin."

"Kaikki työ mitä tulee vastaan kelpaa."

Osallistujat arvioivat suomen kielen taitonsa kohtalaiseksi. Esimerkiksi asteikolla 1-10 kielitaitoa arvioitiin tasolle 6. Keskustelussa tuotiin esiin, että nuorilla kielen oppiminen on helpompaa kuin aikuisilla.

"...se on semmonen kieli mitä ei ole kuullut, että jos ois kuullu sen aikasempi tai nuorempi, se helpottais..."

"Koulussa, ainakin nuorille on helppo, siitä ne oppii kun opettaja opettaa ja ne ymmärtää sitä, mutta sitten kun mennään kadulle se on ihan eri. Se vaihtelee se kieli."

"Kyllä minä itse yritän tulla ymmärretyksi."

Kielestä mainittiin myös, että koulussa opetettava kieli on erilainen, kun mitä kaduilla kuulee puhutavan. Mitä enemmän he viettävät aikaa ihmisten parissa, sitä enemmän he puhekieltä oppivat. Kaikista vaikeimmaksi koettiin erilaisissa lomakkeissa ja esimerkiksi Kelan hakemuksissa käytettävä lomakekieli, koska sitä ei käytetä normaalissa vuorovaikutuksessa. Osallistujien ennako-odotukset suomen kielen oppimisesta olivat alkuun negatiivisemmat kuin mitä todellisuus osoitti.

”Kun tulin Suomeen, olin varma, että kestää ainakin kymmenen vuotta ennen kuin kielen ymmärtää. mutta nyt on mennä puoli toista vuotta ja ymmärrän ja voin puhua.”

Keskustelussa nousi esille, että opettajat aika paljon auttavat koulussa täyttämään työmarkkinatuki- ja koulutushakemuksia. Kotoutumiskoulutukseen liittyvässä työharjoittelussa aikaisemmin on opettaja hakenut työpaikat valmiiksi heille. Nyt heidän pitää hakea työharjoittelupaikat itse, jotta he osaisivat tehdä sen itse jatkossa. Tällaista omatoimisuuteen kannustamista kaikki pitivät hyvänä asiana.

”... että on hyvä asia, että pikkuhiljaa saa ite niinku olla itsenäisenä...”

Nuorilla ongelmaksi haluttuun ammattiin kouluttautumisessa oli noussut peruskoulun päättötodistuksen puuttuminen. Heidän käsityksensä mukaan tämä olisi ammattikorkeakouluopintojen esteenä. Lisäksi ongelmaksi koettiin kotoutumiskoulutuksen luokan ryhmäkoon pienuus. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että jos maahanmuuttajia olisi enemmän, kotoutumiskoulutus voisi jatkua. He kertoivat, että nuoret ovat siirtyneet kotoutumiskoulutuksesta ammattiin valmentaviin opintoihin ja ovat siis opiskeluiden tai töiden vuoksi muuttaneet pois paikkakunnalta.

”...ongelma tällä hetkellä on, että luokka (ryhmä) on pieni ja jos olisi enemmän ihmisiä koulutus voisi jatkua... että jos meitä olisi enemmän, niin kyllä niitä opintoja annettaisi enemmän, mutta nyt kaikki nuoret muuttaa niinku Ouluun opiskelemaan.”

5.2 Arjen sujuminen

Keskustelussa tuli esille, että osallistujat kokivat oman asuinalueensa ja naapuruston hyväksi. Asuntoihin liittyviksi ongelmiksi koettiin asuntojen pienuus ja epäkäytännöllisyys suurille perheille. Asuntojen muutostöiden osalta kerrottiin, että ne vaativat aikaa. Muutostöiden aikatauluksi oli ensin

arvioitu viisi vuotta, mutta pieniä korjauksia oli tehty jo aiemmin. Jos asunnoissa ilmeni jokin ongelma, he ottivat itse yhteyttä kiinteistöhuoltoon ja tarvittaessa sieltä tuli korjaaja paikalle. Osallistujat haaveilivat tulevaisuudessa omasta talosta ja omasta pihasta.

”Asuinalue ja naapurusto on hyvin siinä suhteen.”

”Asunto on tarpeellinen, mutta pieni, kun monta joutuu nukkumaan samassa huoneessa.”

”Oon aatellu tulevaisuuden, että voin ostaa oman talon ja oman pihan silleen, että voin asua siellä loppuelämän.”

Utajärvi koettiin hyväksi paikaksi asua. Osallistujien mukaan ihmiset ovat lämpimiä, eikä paikallisten kanssa ole ollut ongelmia. Palveluiden läheinen sijainti koettiin hyvänä asiana. Keskustelussa nousi esille, että ongelmana oli afrikkalaisen ruoan saaminen paikkakunnalta. Sitä saadakseen he joutuvat matkustamaan usein Ouluun tai Kajaaniin ja kulkeminen julkisilla liikennevälineillä on kallista. Tähänkin ratkaisuna he näkevät suuremman maahanmuuttajayhteisön paikkakunnalle, jolloin etnisten ruokien kaupat voisivat toimittaa ruokatarvikkeita paikkakunnalle isompina tilauksina tai paikallisiin kauppoihin saataisiin tilattua etnisten ruokien valikoimaa. Myös vaateliikkeen puuttuminen paikkakunnalta koettiin ongelmaksi, etenkin nuorilla. Vaateostosten vuoksi he joutuvat myös matkustamaan usein Ouluun.

”Utajärvi on tosi hyvä paikka asua. Täällä on niin mukavia, lämpimiä ihmisiä, että ei oo mitään ongelmaa niitten kanssa ja koulu on lähellä.”

”Nuorille Utajärvi on hyvä paikka, hyvä paikka asumiseen, mutta esimerkiksi jos tarvitsee ostaa vaatetta, niin joutuu menemään Ouluun asti. Ja kuljetus sinne on aika kallista.”

”Ruokaostoksille joutuu menemään Kajaaniin tai Ouluun ja siitäkin hinta vähän nousee...”

Kysyttäessä julkisista palveluista, osallistujat kertoivat käyttävänsä eniten sosiaalityön palveluita.

”kaikki on pelannu hyvin tähän asti, ku ne sosiaalityöntekijät on niinku vanhemmat. Esimerkiksi alussa, kun ei osattu täyttää lomakkeita, niin jossakin vaiheessa ne sosiaalityöntekijät päätti, että ne voi opettaa miten niitä täytetään ja pikkuhiljaa nyt osaan täyttää”

Osallistujat kertoivat käyttäneensä myös paljon terveystalouksia ja kokivat että kaikkia terveystalouksien tarjoamia palveluita oli helppo saada. He sanoivat, että jos sairastuu, niin he varmasti saavat apua. Silloin kun he joutuvat käymään Oulussa sairaalassa, taksi huolehtii heidät ovelle ja sieltä takaisin kotiin. Keskustelussa ilmeni, että Utajärvellä heidän on helpompi saada apua ja heitä kohdellaan niin, että kun he apua tarvitsevat, he saavat sitä yleensä jo saman päivänä. He kokevat, että heidän saamansa kohtelu viranomaisilta on neutraalia.

"Viranomaisten suhtautuminen on ihan ok, ei voi sanoa, että huono tai hyvä."

"Esimerkiksi täällä Utajärvellä apu on helpompi saada ja ne kohtelee just niinku tarttee, että saa avun samalle päivälle."

5.3 Osallistuminen ja kaksisuuntainen kotoutuminen

Haastattelussa ei tullut ilmi, että paikkakunnalla olisi kohdattu huutelia tai vastaavaa. He kokivat, että ihmiset ovat kaikkialla erilaisia. Aina on heitä, jotka eivät pidä maahanmuuttajista. Vanhempien ja ikäihmisten kohtaamisessa ei ollut esiintynyt ongelmia toisin kuin nuorisoyhteisöissä. Osa maahanmuuttajanuorista oli kohdannut epäasiallista ja syrjivää käytöstä paikallisessa nuorisoyhteisössä, josta olivat pahoittaneet mielensä.

"...jos olen laittanut jotain musiikkia soimaan niin joku on käynyt sammuttamassa sen musiikin. Sehän tarkoittaa, että ne ei halua mun olevan siellä, mutta ei ne silleen tule naamalle."

"Ne ainoat tuommoiset kokemukset on tuolta nuorisoyhteisöltä, sen takia en käy siellä enää."

Aineiston analyysivaiheen tarkemmassa tarkastelussa ei kuitenkaan selvinnyt, kuka musiikin oli sammuttanut. Se oliko kyseessä toinen nuori, aikuinen, vai kenties työntekijä, jäi meille avoimeksi. Nuorisoyhteisöissä ystävyys-suhteiden solmiminen paikallisten nuorten kanssa koettiin myös haasteelliseksi.

"Ei oo suomalaisia kavereita. Oon ajatellut, että täällä minun ikäiset käyttää enemmän alkoholia tai polttaa tupakkaa, niin ehkä siksi ei ole niin sytyttänyt, kun en ala tekemään semmosia."

Muutoin osallistujien kokemukset olivat olleet hyviä. Kohtelu oli ollut hyvää ja lähellä asuvat tervehtivät. He kertoivat ihmisten usein kysyvän, tarvitsevatko he lahjoitustavaroita ja tämän olevan yksi tapa tutustua uusiin ihmisiin. Kielitaito mainittiin vuorovaikutuksessa haasteeksi.

"Niin, kun tulin, niin kukaan ei tervehtinyt, mutta pikkuhiljaa ne alkoi ja nyt nämä kaikki lähellä asuu ja tervehtii. Se joka ei ole tuttu, joka tulee vastaan, ei tarvitse tervehtiä."

"Joku lahjoittaa sulle jotakin tai jotkut kysyy, että tarvitko sä jotakin. Sitten ne tuo ja kahvitellaan ja tutustutaan."

"Ei ole mitään ongelmaa paitsi kieli. Joo, ihmisiä on erilaisia ja tietysti on niitä, jotka eivät tykkää maahanmuuttajista, mutta pitää vaan niin ku olla omilla linjoilla."

Osallistujien mielestä he voivat vaikuttaa omaan elämäänsä. He myös kuvailivat omaa elämäänsä hyväksi tällä hetkellä. Haasteet arjessa olivat hyvin arkisia, esimerkiksi kesäkenkien osto isolle perheelle.

"Elämä on hyvä."

"Voi vaikuttaa omaan elämään, ei kukaan muu"

"Kun on iso perhe ja kaikki haluaa kesäkengät. Oon sanonu, että voin ostaa yhden kuukaudessa. Ja joka päivä kuulee kesäkenkä, kesäkenkä, kesäkenkä, kun ne kaikki haluaa"

Osallistajat kertoivat saaneensa pakolaisleirillä päivää ennen lähtöä lyhyen koulutuksen Suomesta. Päällimmäisenä heille oli jäänyt mieleen Suomen kylmyys ja lista kieltoja, mitä ei tulisi tehdä.

"...päivää ennen lähtöä siellä oli semmonen pikkukoulutus ja siellä kerrottiin, että elää terveitä ihmisiä ja elä tee sitä ja elä tee tätä..."

”...joku sanoi, että siellä on talvi ja siellä on kesä ja kukaan ei oo kuollu talven takia tai kuumuuden takia, kaikki on hyvin... tullessa pysähdyimme Lontoossa ja siellä joku kysy, että mihin ootte menossa ja me sano Suomi.” Älkää menkö sinne, siellä te kuollette kylmään”. Mä ajattelin, että jos siellä ei ihmisiä oo vielä kuollu kylmän takia, että miten se silleen?”

Kuitenkin he olivat mielestään sopeutuneet hyvin Suomen kylmyyteen, ruokaan ja elämään Suomessa. Alussa kesäöiden valoisuuteen oli vaikea tottua. Saunaan liittyvät kokemukset olivat sekä puolesta että vastaan. Paikallisia ihmisiä he kertoivat tapaavansa kadulla, marketissa, kirkossa ja töissä. Heidän kokemuksiensa mukaan kesällä ihmiset liikkuvat enemmän. Keskustelussa talvesta kerrottiin seuraavaa:

”Se on pukeutumisen kysymys ja se kestää vaan kolme kuukautta, joka on aivan hirveää, mutta sen jälkeen se on normaali.”

”Ensimmäinen viikko kun satoi lunta, olin menossa pyörällä kaverille, pitkä matka. Minulla oli ohut hanska ja puolessa välissä sormet oli niin jäätynyt, että rupes itkettämään. Mietin, että menenkö nyt takasin kotiin vai kaverille. Sitte perillä laitoin kädet kuuman veden alle, huuto tuli sen jälkeen. Niillä ei pystynyt tehdä mitään, ne turvottivat.”

Keskustelussa nousi esille haaveet omasta talosta tai asunnosta ehkä jopa maapalasesta, jossa voisi viljellä jotakin. Raha ja käytännön asiat olivat kuitenkin haasteita haaveen toteuttamiseen. Kyläelämä tuntui sopivalta.

”Olen päättänyt, että vaikka täällä Utajärvellä voi asua loppu elämän. Olen tottunut kyläelämään, en tykkää kaupungista. Kyläilma on paljon parempi kuin iso kaupunki.”

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme päätavoitteena oli kuvailla kiintiöpakolaisten kotoutumiskokemuksia Utajärvellä. Alakysymyksemme sisälsi mahdollisesti keskustelussa esiin nousseita kehittämis ehdotuksia kotouttamistyölle. Haastattelussa kysyimme myös kiintiöpakolaisten ajatuksia Suomesta uutena kotimaana sekä Utajärvestä kotikuntana.

Kielitaidon merkitys korostui kotoutumisen merkittävimpänä tekijänä. Suomen kielen taidolla tai sen puutteella oli vaikutusta moneen elämän osa-alueeseen. Riittävä kielitaito koettiin edellytykseksi kotoutumiskoulutuksen jälkeiseen opiskeluun ja työllistymiseen. Kielen oppiminen oli merkittävässä roolissa myös sosiaalisten suhteiden solmimisessa kantaväestön kanssa ja omiin asioihin vaikuttamisessa. Kielen oppimisen edellytykset koettiin olevan vahvasti sidoksissa ikään, lapsilla ja nuorilla sen todettiin olevan nopeampaa ja helpompaa kuin aikuisilla. Myös kotoutumisen mittareissa (2.3) riittävä kielitaito on mainittu työllistymisen lisäksi toisena päämittarina kotoutumisen onnistumiselle. Marju Salmelan (2012, 83,94, viitattu 7.5.2018) pro gradu-tutkielmassa Maahanmuuttajien kokemuksia sopeutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan nousi esille kielen merkitys sopeutumisessa. Suomen kielen opettelemisen koettiin mahdollistavan sopeutumista parhaiten. Sen todettiin parantavan myös työllistymis- ja opiskelumahdollisuuksia. Siirto & Hammar (2016, 198) mukaan kielitaidon merkitys korostuu siinä, miten hyvin pakolainen kykenee sosiaalisiin suhteisiin ja käyttämään palveluita. Huono kielitaito lisää syrjäytymisen riskiä. Etenkin aikuisilla uuden kielen opettelu vie aikaa. Hyvän kielitaidon saavuttaminen voi kestää jopa kymmenen vuotta. Jotta tulija voisi olla yhteiskunnan täysivaltainen jäsen, on suomen kieli hallittava.

Keskustelussa esiin nousi huoli kotoutumiskoulutuksen jatkuvuudesta ja tulevaisuudesta, koska maahanmuuttajaryhmä on kunnassa pieni. Kyseistä ilmiötä käsittelevät myös Siirto & Hammar (2016,198). Heidän mukaansa pienten paikkakuntien pienet maahanmuuttajaryhmät, joutuvat usein odottamaan kotoutumisen koulutuksen alkamista. Lisäksi opetus voi olla toisen kunnan alueella, jolloin kulkeminen aiheuttaa omat haasteensa. Toisaalta suurten kaupunkien kielen opetuksen ryhmiin pääsyä voi joutua jonottamaan pitkiäkin aikoja.

Opintojen vuoksi nuori joutuu yleensä muuttamaan toiselle paikkakunnalle. Lisäksi haasteena koettiin peruskoulun päättötodistuksen puuttuminen, joka koettiin haaveena olevien opiskeluiden esteeksi. Työ- ja elinkeinoministeriö (2013, viitattu 9.5.2018) on julkaissut Osallisena Suomessa –

hankkeen, jonka arviointiraportissa käsitellään maahanmuuttajanuorten pullonkauloja ja kehittämiskohteita. Raportissa todetaan, että palvelu järjestelmässä on aukko n. 13—17 vuotiaina Suomeen tulleiden nuorten kohdalla, mikäli he eivät saavuta riittävää osaamistasoa peruskoulussa oppivelvollisuusiän saavutettuaan. Heillä on vaikeuksia päästä toisen asteen opintoihin ja he keskeyttävät opintonsa kantaväestöä useammin. Merkittävimpänä tekijänä tähän on puutteellinen suomen tai ruotsin kielen taito. Myös Terveyden ja hyvinvointilaitoksen julkaisussa Maahanmuuttajataustaisten nuorten terveys ja hyvinvointi 17/2014 tutkimuksen mukaan hieman puutteellinen kielitaito voi olla esteenä jatko-opiskelupaikan saannille ja varsinkin akateemisille opinnoille. Esteeksi voi muodostua esimerkiksi ammatillisen koulutuksen kielikoe, joka vaaditaan toisen asteen koulutukseen. Tutkimuksessa todetaan, että toisen asteen koulutusta sekä lukioiden että ammatillisten oppilaitosten tukitoimia pitää kehittää, jotta maahanmuuttajataustaisten nuorten jatkokouluttautumista voidaan tukea. (Wikström & Haikkola & Laatikainen 2014, 94, viitattu 7.5.2018.)

Utjärven tarjoamiin sosiaali- ja terveystalouteihin oltiin tyytyväisiä. Pienessä kunnassa palveluihin on helppo ja nopea päästä, yleensä apua saa asiaan kuin asiaan jo saman päivän aikana. Vaasan yliopiston tutkimuksessa Maahanmuuttajien kotoutuminen maaseudulle kolmen sektorin yhteistyönä todetaan, että maaseutukuntien palveluiden järjestämisen joustavuutta pidettiin hyvänä asiana maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Vaikka kaikkia tarvittavia palveluita ei heti ollut, maahanmuuttajien tarvitsemat peruspalvelut oli kuitenkin saatu järjestettyä riittävällä joustolla. Käytännössä joustolla tarkoitettiin palvelujen räätälöintiä perheen terveydenhuoltoon ja lasten koulunkäyntiin liittyen. (Martin, Mäntylä & Pakkanen 2013, 81, viitattu 9.5.2018.)

Paikkakunnan asuntojen koko suhteessa perheiden kokoon koettiin haasteeksi arjessa. Vuokra-asuntojen suunnittelussa ei ole huomioitu suuria perheitä. Tyypillinen suomalainen perhekoko on erilainen kuin afrikkalaisessa kulttuurissa. Asuntojen pienuus suhteessa pakolaisten perhekokoon on valtakunnallinen ongelma. Katri Kujala (2015, viitattu 15.5.2018) on pro gradu-tutkielmassaan tarkastellut kiintiöpakolaisten asuttamista ja asumista Tampereella viranomaisnäkökulmasta. Siellä viranomaiset kokivat, että asuntoja on saatavilla, mutta kolmiot ja neliötkään eivät aina riitä suurille pakolaisperheille. Asumisen ahtausta näkyy yksityisen tilan puuttumisena, joka vaikeuttaa esimerkiksi koululaisten keskittymistä koulutehtäviin. Myös Alitolppa-Niitamo (2005,42) arvioi maahanmuuttajien ahtaasta asumisesta aiheutuvien ilmiöiden olevan samanlaisia kuin valtaväestölläkin. Se kiristää perheen sisäisiä välejä ja aiheuttaa viihtymättömyyttä kotona. Keskustelussa nousi

myös esiin kiintiöpakolaisten halu omakotiasumiseen ja maapalaan. Kiinteistön hankkimiseen liittyvä suomalainen byrokratia oli kuitenkin heille täysin vierasta. Kyseisen asian ymmärtäminen ja siitä tiedon saaminen koettiin tärkeäksi ja heitä kiinnostavaksi asiaksi.

Eri etnisten ryhmien pienuuden todettiin asettavan myös haasteensa etnisten ruokien saatavuuteen omasta kunnasta. Pienen kunnan haasteena on kauppojen valikoiman rajallisuus, pitkät välimatkat ja heikot julkiset kulkuyhteydet. Samanlaisiin johtopäätöksiin ovat tulleet myös Kinnunen ja Lantta (2017, 32, viitattu 15.5.2018) tutkiessaan opinnäytetyössään kiintiöpakolaisten kokemuksia kotoutumisesta Ylä-Savon alueelle. Käsittelemme opinnäytetyömme teoriaosuudessa 2.1 kotoutumisen ja integraation käsitettä. Hyvän kotoutumisen edellytys on maahanmuuttajan integroituminen uuteen yhteiskuntaan samalla oman kulttuurinsa säilyttäen. Oman ruokakulttuurin säilyttäminen on oleellinen osa oman kulttuurin vaalimista.

Nuorison kohdalla esiin nousi syrjivää käytöstä, jota oli koettu paikallisessa nuorisotalossa. Tutkimuksessa ei kuitenkaan varmuudella selvinnyt kenen taholta maahanmuuttajanuoret olivat kyseistä käytöstä saaneet osakseen. Maahanmuuttajanuoret kokevat, etteivät paikalliset nuoret ole tottuneet ulkomaalaistaustaisiin ihmisiin. Lisäksi kynnys tutustua heihin nousee entisestään, kun ei itse halua juoda alkoholia tai polttaa tupakkaa. Nuorisotutkimusseuran julkaiseman Mitähän tekis? – raportissa selvitettiin Suomessa asuvien maahanmuuttajanuorten osallistumista erilaiseen nuorille suunnattuun toimintaan. Siinä todetaan, että tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajanuoret ilmoittivat keskeiseksi esteeksi nuorisotoimintaan osallistumiselleen toisten nuorten ja ohjaajien ennakkoluulot. Herkimmin yhteisen toiminnan ulkopuolelle jäivät vähän aikaa Suomessa asuneet maahanmuuttajanuoret, joita vaivasi vierauden tunne, ystävyyskontaktien vähäisyys ja puutteellinen suomen kielen taito. Heille nuorisotalojen toiminnalla olisi tärkeä vapaa-aikaa täyttävä merkitys, mutta monikulttuurisuustoiminta nuorisotaloilla edellyttäisi suomalaisnuorten osallistumista innokkaammin. (Harinen 2005, 5,80, viitattu 10.5.2018.) Eroavaisuuksia kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien tupakoinnin ja alkoholin käytön välillä on käsitelty Kawanin (2010, 52, viitattu 10.5.2018) pro gradu-tutkimuksessa, jossa maahanmuuttajia oli hämmentänyt suomalaisten tapa juhlia alkoholia käyttäen. Lohvansuu & Luukkosen (2012, 50 viitattu 10.5.2018) opinnäytetyössä tupakointi ja alkoholin käyttö nähtiin suomalaisia ja maahanmuuttajanuoria erottavana tekijänä. Päihteiden käyttämättömyys koettiin olevan syy kaveripiiriin ulkopuolelle jättämiseen.

Suomalaisen ilmaston merkitys kotoutumiseen tuotiin esille haasteena tottua talven pakkasiin ja kesän valoisiin öihin. Oikeanlainen pukeutuminen oli opittu jopa paleltumavammojen kautta. Lämpimän pukeutumisen merkitystä ei voitane tarpeeksi korostaa maahanmuuttotyössä, kotoutumiskoulutuksessa, kouluissa ja päiväkodissa. Minna Luiron (2018, 44, viitattu 10.5.2018) pro gradu-tutkielmassa Kiintiöpakolaisten vastaanotto ensimmäistä kertaa tarkastellaan Lapin kunnissa maahanmuuttotyöntekijöiden esiin tuomia kokemuksia. Siinä nousi esille samoja asioita. Uuden kotikunnan ilmastoa ja kylmyyttä hämmästeltiin. Talven lumi ja kylmyys oli yllättäneet tulijat. Kesäöiden valoisuus vaati totuttelua ja ratkaisua etsittiin pimentävistä verhoista.

Tämän työn tulosten perusteella vahvistuu tietoperustassa esiin tullut kielen osaamisen merkitys kotoutumisen onnistumisessa. Lisäksi tutkimuksessa esille nousseet kehittämisen haasteet olivat samankaltaisia kuin muissakin maahanmuuttajien kotoutumista käsittelevissä tutkimuksissa. Maahanmuuttotyössä riittää kehitettävää tulevaisuudessakin.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessimme käynnistyi syksyllä 2017, jolloin mietimme opinnäytetyömme aiheita. Opintojemme aikana suorittamamme projektiharjoittelun jakso Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoistyössä maahanmuuttajien kanssa Utajärvellä herätti meidän kiinnostuksemme tehdä opinnäytetyö monikulttuuriseen työhön liittyen. Tapasimme toimeksiantajan syksyllä 2017, jolloin mietimme eri aiheita opinnäytetyöllemme. Useasta eri vaihtoehdosta valitsimme lopulta aiheeksi kotoutumisen kokemukset kiintiöpakolaisen näkökulmasta, koska se sopi parhaiten oppilaitoksen ohjeistukseen. Opinnäytetyön tietoperustan kokoamisen aloitimme lokakuussa 2017. Kun opinnäytetyön suunnitelma oli hyväksytty, haimme tutkimuslupaa Utajärven kunnalta.

Opinnäytetyömme aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, jonka toteutimme ryhmähaastatteluna tulkin avulla. Haastattelusta toivoimme saavamme syvällisempää tietoa henkilön kokemuksista ja tulkkia käyttäen arvelimme lisäävämmä opinnäytetyömme luotettavuutta. Ryhmähaastattelun toteuttaminen tulkin avulla osoittautui haastavaksi kokemattomille haastatteliijoille. Huomasimme sen viimeistään aineistoa analysoidessa. Haastattelukysymysten teemoittelu ja kysymysten asettelu oppilaitoksen ohjeiden mukaisesti toi haasteeksi sen, ettemme voineet tehdä kysymyksiä selkokielellä. Jouduimme käyttämään myös termejä ja sanoja, jotka arvelimme olevan haasteellisia kääntää ja joihin ei välttämättä löydy vastinetta toisesta kulttuurista. Haastattelun sisältöä tarkastellessamme lähemmin nousi esiin kysymys, kuinka tarkasti tai tiivistetysti tulkki käänsi haastateltavien vastaukset. Lisäksi tulkin suomenkielessä oli vahva vierasmaalainen korostus ja se sisälsi paljon täytesanoja. Kuunnellusta puheesta sai erilaisen käsityksen kuin litteroitua tekstiä lukiessa ja tässä vaiheessa totesimme, että muutamassa kohdassa olisi ollut tarpeen esittää lisäkysymyksiä. Toisaalta huomasimme litterointivaiheessa, ettemme olleet saaneet vastauksia kaikkiin esittämiimme kysymyksiin. Tähän varmasti vaikutti myös se, että tilanteessa useampi haastateltava vastasi samaan kysymykseen, joka vaikeutti osaltaan tulkkausta. Litteroitua tekstiä analysoidessamme huomasimme esimerkiksi, että haastateltavat rinnastavat yleisesti heitä auttavat työntekijät sosiaalityöntekijöiksi, myös kunnan maahanmuuttotyöntekijän. Litteroitu teksti osoitti selvästi, että apu asioihin, joita he tarvitsevat, tulee maahanmuuttotyöntekijältä. Tiedon perustamme siihen, että toinen opinnäytetyömme tekijöistä tutustui kunnan maahanmuuttotyöhön harjoittelun kautta. Lisäksi jäimme myös pohtimaan kulttuurisia eroja; onko tapana kertoa mahdollisista epäkohdista ja kuinka paljon ja henkilökohtaisia asioita ollaan valmiita kertomaan.

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata kongolaisten kiintiöpakolaisten kokemuksia kotoutumisprosessistaan Utajärvellä ja kokemuksista mahdollisesti esiin nousevia kehittämisehdotuksia maahanmuuttotyön jatkoa ajatellen. Tutkimuskysymyksemme oli, millaisia kokemuksia kongolaisilla kiintiöpakolaisilla on kotoutumisesta Utajärvellä? Mielestämme tähän tutkimuskysymykseen saimme vastauksen ja onnistuimme kuvaamaan ne kokemukset, jotka haastattelussa nousivat esiin. Keskustelussa nousi esiin kehittämisehdotus, että jos kiintiöpakolaisia olisi enemmän kunnassa, olisi ruoan saaminen omasta kunnasta ehkä helpompaa ja kotoutumiskoulutuksen jatkuminen turvattumpaa. Opinnäytetyöprosessimme aikana Utajärven kunta teki pysyvän päätöksen ottaa jatkossa vastaan kiintiöpakolaisia, oleskeluluvan saaneita turvapaikanhakijoita, hätätapauslistalta ja Euroopan sisäisinä siirtoina 32—35 henkilöä vuosittain. Toivomme, että apu kiintiöpakolaisia mietityttäneeseen ongelmaan löytyy tästä päätöksestä.

Tässä opinnäytetyössä ei tuotu esiin, että Utajärvellä olisi rasistista tai epäasiallista kohtelua maahanmuuttajia kohtaan. Etenkin aikuiset pitivät tapaamiaan paikallisia ihmisiä lämpiminä ja naapureitaan ystävällisinä. Mielestämme tämä oli myönteistä. Kevään aikana sosiaalisessa mediassa on käyty värikästä keskustelua edellä mainitusta valtuuston linjauksesta maahanmuuttotyön jatkosta. Kuitenkin nuorten keskuudessa tutustuminen kantaväestöön koettiin haasteellisemmaksi. Keskustelussa esiin nousseiden asioiden perusteella pohdimme, olisiko tarpeen kehittää paikallisten nuorten ja maahanmuuttajanuorten kohtaamistilanteita? Lisäksi voitaisiin panostaa eri kulttuurien tiedon lisäämiseen ja ymmärtämiseen nuorten keskuudessa niin kouluissa kuin vapaa-ajallakin. Keskustelussa nousi esiin myös kiinnostus oman kodin hankintaan ja siihen liittyviin käytäntöihin. Esimerkiksi pankkilaina on haastateltaville vieras käsite. Mielestämme näistäkin asioista olisi tarpeellista keskustella maahanmuuttajien kanssa. Aiemmat tutkimukset vahvistavat, että tässä opinnäytetyössä esiin nousseet mahdolliset kehittämisen kohteet eivät kosketa pelkästään Utajärveä, vaan ne ovat myös yleisesti valtakunnan tasolla tiedostettuja maahanmuuttotyön haasteita.

Meidän kahden yhteistyö opinnäytetyötä tehdessä oli sujuvaa alusta alkaen, koska tunsimme toisemme ennestään. Olimme myös suorittaneet projektiharjoittelun yhdessä monikulttuurisuuteen liittyen, joten oli helppoa jatkaa molempia kiinnostavasta aiheesta. Haasteita toivat opinnäytetyön teon tiukka aikataulu ja toisen tekijän kokoaikainen työskentely samaan aikaan. Opinnäytetyön tekeminen kehitti meitä tutkimuksen tekijöinä. Saimme kokemusta haastattelun tekemisestä ja tiedostimme sen hyvät ja huonot puolet aineiston keräämisessä. Pohdimme ja huomioimme työn eettisyyttä ja luotettavuutta koko prosessin ajan. Opinnäytetyön prosessissa saimme huomattavan

määrän ajankohtaista tietoa monikulttuuriseen työhön sekä sen palvelujärjestelmään liittyen. Tunnistamme siihen liittyviä haasteita ja kehittämisen kohteita. Toteutus vaiheessa saimme kokemusta tulkin kanssa työskentelemisestä ja monikulttuurisen asiakkaan kohtaamisesta. Tämä kaikki yhdessä antoi meille uusia näkökulmia sekä lisäsi valmiuksia ja ymmärrystä työskennellä jatkossa eri kulttuuritaustaisten ihmisten parissa. Pyrimme koko opinnäytetyön prosessin ajan objektiivisuuteen tutkimuksen luotettavuuden säilyttämiseksi. Luotettavuutta lisää myös runsas lähteiden käyttö. Pyrimme raportoinnissa tuomaan osallistujien kokemukset näkyville, kuitenkin siten että osallistujien anonymiteetti säilyy. Mielestämme onnistuimme tuomaan aineistosta tutkimuskysymysten kannalta oleelliset asiat esiin.

Henkilökohtaisina tavoitteina meillä oli saada valmiuksia maahanmuuttajataustaisen henkilön hyvään kohtaamiseen, ohjaukseen ja tukemiseen, jotta tulevana sosionomeina osaamme suunnitella ja tarjota tukea, ohjausta ja palveluita oikea-aikaisesti ja tarpeen mukaan. Tähän tavoitteeseen sisältyy sosiaalialan kompetensseista asiakastyöosaaminen, palvelujärjestelmäosaaminen sekä sosiaalialan eettinen osaaminen. Opinnäytetyöprosessissa perehdyimme kattavasti monikulttuuriseen työhön, kotouttamiseen liittyviin asioihin, maahanmuuttajia ja etenkin pakolaisia koskevaan palvelujärjestelmään sekä lainsäädäntöön. Olemme saaneet tietoa ja kokemusta sekä päässeet soveltamaan teoriaa käytäntöön tämän prosessin aikana. Osaamme toimia maahanmuuttajataustaisen henkilön kanssa kulttuurisensitiivisellä työotteella ja pystymme ratkaisemaan vuorovaikutukseen liittyviä haasteita. Opinnäytetyön tekeminen on antanut paljon myös oppimistavoitteina olleisiin tutkimus- ja kehittämisosaamisiin. Laajan tietoperustan tekeminen, aineiston kerääminen ja analysoiminen sekä johtopäätösten ja kehittämisideoiden pohtiminen on vahvistanut meitä tutkimaan, reflektiiviseen ja kehittävään työotteeseen. Mielestämme olemme saavuttaneet nämä tavoitteet ja näemme opinnäytetyössämme tutkimuksen ja kehittämisen yhteyden.

Opinnäytetyön tulokset kertovat osallistujien kokemuksia kotoutumisprosessin onnistumisista ja haasteista Utajärvellä. Yhteistyökumppanin on mahdollista hyödyntää opinnäytetyötä maahanmuuttotyötä arvioitaessa ja kehittäessä. Myös toiset pienet kunnat voivat hyödyntää opinnäytetyötä hakiessaan käyttäjäkokemuksia maahanmuuttajan kotoutumisprossista. Työ on ajankohtainen, koska maahanmuuttotyö on Utajärvellä alkanut vuonna 2016, eikä aihetta ole aiemmin tutkittu. Jatkotutkimuksen aiheena olisi mielenkiintoista selvittää vapaaehtoistyön merkitystä maahanmuuttotyössä vapaaehtoisen näkökulmasta. Kiinnostavaa olisi myös tutkia kotoutumisprosessissa mukana olevien työntekijöiden kokemuksia työstään maahanmuuttajien parissa.

LÄHTEET

Alasuutari, Pertti 2001. Laadullinen tutkimus. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Alitolppa-Niitamo, Anne 2005. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, Anne & Söderling, Ismo & Fågel, Stina (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Väestöliitto. 37—46. Viitattu 15.5.2018. <https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/e1fe121f761cace51e1318eda4f623eb/1525717072/application/pdf/490819/Olemmemuuttaneet.pdf>.

Benjamin, Saija 2014. Kulttuuri-identiteetti — Merkitys kehitykselle ja kotoutumiselle. Teoksessa Laine, Marja (toim.) Kulttuuri-identiteetti & kasvatus, Kulttuuriperintökasvatus kotoutumisen tukena. Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seuran julkaisuja 8. 64—69. Viitattu 23.1.2018. http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/monikulttuurisuus_kansio/Kulttuuri-identiteetti_ja_kasvatus.pdf.

Globalis. Kongon demokraattinen tasavalta. 6.4.2015 (päiv.). Viitattu 23.1.2018. http://www.globalis.fi/Maat/Kongon-demokraattinen-tasavalta_

Halonen, Anu-Elina & Holm, Hanna 2015. Ensimmäinen vuosi Satakunnassa — Kiintiöpakolaisten ja viranomaisten kokemuksia kotoutumisesta Harjavallan, Huittisten ja Ulvilan kaupungeissa. Kuntien yhteistoimintamalli pakolaisten kotouttamiseksi- hankkeen raportti. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Työpapereita 69. Viitattu 14.2.2018. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/105302/D69_9789524932493.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Hansen, Saana & Holm, Hanna 2016. Kun kuntaan tulee pakolaisia. Teoksessa Gothóni, Raili & Siirto, Ulla (toim.). Pakolaisuudesta kotiin. Gaudeamus, Tallinna. 165—166.

Harinen, Päivi 2005. Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen- tutkimushankkeen väliraportti. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisusarja. Viitattu 10.5.2018. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/mitahantekis.pdf>.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2013. Tutki ja kirjoita. Bookwell Oy, Porvoo.

Hyvä alku Pohjois-pohjanmaalla. Pudasjärvi. Kaupunki-info. Projektit ja hankkeet. Viitattu 11.3.2018. <https://www.pudasjarvi.fi/kaupunki-info/projektit-ja-hankkeet/hyva-alku-pohjois-pohjanmaalla>.

Ihalainen, Jarmo & Kettunen, Terttu 2016. Turvaverkko vai trampoliini sosiaaliturvan mahdollisuudet. Sanoma Pro Oy, Helsinki.

Kananen, Jorma 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän Ammattikorkeakoulun julkaisuja 93. Jyväskylän yliopistopaino.

Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun Julkaisuja-sarja.

Kawani, Imad 2010. Kotoutumiskoulutuksen vaikuttavuus maahanmuuttajien sopeutumisessa suomalaisen yhteiskuntaan. Pro gradu- tutkielma. Tampereen yliopisto. Viitattu 10.5.2018. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/81424/gradu04179.pdf?sequence=1>.

Kinnunen, Martta & Lantta, Anni 8.3.2017. Kiintiöpakolaisten kokemuksia kotoutumisesta Ylä-Savoon. Opinnäytetyö. Savonia ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.5.2018. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/124130/Kinnunen_Lantta.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Koppa 2016, Jyväskylän Yliopisto. Viitattu 26.2.2018. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/teemoittelu>

Korhonen, Vesa 2013 Haasteena monikulttuuriset ohjaustilanteet – sosiokulttuurisen oppimisen ja kulttuurienvälisen viestinnän näkökulmia. Teoksessa Korhonen, Vesa & Puukari, Sauli (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Bookwell Oy, Jyväskylä 56—70.

Kotouttaminen. Kotouttamislain käsikirja. Viitattu 24.1.2018. <http://kotouttaminen.fi/kotoutumislain-kasikirja>.

Kotouttaminen. Pakolaisten vastaanoton käsikirja. Viitattu 29.10.2017. <https://kotouttaminen.fi/pakolaisten-vastaanoton-kasikirja>.

Kotouttaminen. Kotoutumislaki ohjaa kotoutumista. Viitattu 23.1.2018. <https://kotouttaminen.fi/kotoutumislaki-ohjaa-kotouttamista>.

Kotouttaminen. Tilastot ja seuranta. Viitattu 15.2.2018. <https://kotouttaminen.fi/tilastot-ja-seuranta>.

Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 15.2.2018. https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4350785/kotouttamisen_seurannan_kokonaiskatsaus-2013.pdf/28aca3d3-f89b-46d3-beaa-3397b29a4891.

Kujala, Katri 2015. Pakolaisleireiltä suomalaisiin asuntoihin. Tutkielma kulttuurin merkityksellistymisestä viranomaisten puheessa kiintiöpakolaisten asuttamisen yhteydessä Tampereella. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 15.5.2018. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/48540/URN:NBN:fi:jyu-201601311355.pdf?sequence=1>.

Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>.

Launikari, Mika 2013. Monikulttuurinen Euroopan unioni – ohjauspalveluiden kehittäminen kansalaisten tarpeisiin. Teoksessa Korhonen, Vesa & Puukari, Sauli (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Bookwell Oy, Jyväskylä 157—169.

Lohvansuu, Jenni & Luukkonen Elisa 2015. ”Kun minä olin muuttanut tänne, minä halusin aloittaa joku uusi elämä” — Nuorten aikuisten maahanmuuttajien kokemuksia ja toiveita kotoutumisesta. Saimaan ammattikorkeakoulu. Viitattu 10.5.2018. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/42814/Jenni_Lohvansuu_Elina%20Luukkonen.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Luiro, Minna 2018. Kiintiöpakolaisten vastaanotto ensimmäistä kertaa — Työntekijöiden kokemuksia Lapin kunnista. Pro gradu-tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. Viitattu 10.5.2018. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20180366/urn_nbn_fi_uef-20180366.pdf.

Lähde! Taiteesta voimaa arkeen-hanke. Oulunkaari. Viitattu 27.2.2018. <https://www.oulunkaari.com/oulunkaari/kehittaminen-kuuluu-kaikille/hankkeet/lahde-taiteesta-voimaa-arkeen-hanke/>.

Maahanmuuttotyöntekijä. 2018. Utajärven Hyvinvointitalo. Keskustelu. 15.3.2018.

Martin, Anna & Mäntylä, Miia & Pakkanen, Merja 2013. Maahanmuuttajien kotoutuminen maaseudulle kolmen sektorin yhteistyönä. Levón-Instituutti, Vaasan yliopisto. Viitattu 9.5.2018. https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-460-5.pdf.

Mäkelä, Marjo 2016. Kiintiöpakolaisen valinta. Teoksessa Gothóni, Raili & Siirto, Ulla (toim.). Pakolaisuudesta kotiin. Gaudeamus, Tallinna. 77

Mäkinen, Päivi & Raatikainen, Eija & Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula 2011. Ammattina sosionomi. WSOY Pro Oy. Helsinki.

Mäntyranta, Taina & Ylä-Kotola, Päivi 1998. ”Se on ikään kuin henkilökohtaisempi tää lääkemainos” – kuluttajien käsityksiä lääkemainonnasta muuhun mainontaan verrattuna. Teoksessa Pötsönen, Riikka & Välimaa, Raili (toim.) Ryhmähaastattelu laadullisen terveystutkimuksen menetelmänä. Jyväskylän yliopistopaino ja ER-Paino Oy, Jyväskylä 58—70.

Pietilä, Irja 2013. Uuteen kulttuuriin sopeutuminen oppimisprosessina. Teoksessa Korhonen, Vesa & Puukari, Sauli (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Bookwell Oy, Jyväskylä 46—55.

Puukari, Sauli 2013. Monikulttuurinen ohjaus teoreettisena suuntauksena. Teoksessa Korhonen, Vesa & Puukari, Sauli (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Bookwell Oy, Jyväskylä 72—93.

Rasilainen, Lilli 2016. Kotoutuminen kuntoon! Ehdotuksia kotoutumista tukevan koulutuksen parantamiseksi. Vihreä Sivistysliitto ry, Helsinki.

Ruhanen, Maiju 2015. Kiintiöpakolaisten vastaanotto. Kokemuksia kotouttamisen järjestämisestä. Työ- ja elinkeinoministeriö. Pakolaisrahasto. Viitattu 14.2.2018. https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4297827/kiintiopakolaisten_vastaanotto_kokemuksia_kotouttamisen_jarjestamisesta.pdf/1b89a430-2dc4-499e-bef1-0699a3971b69_

Sallinen, Sini & Majoinen, Kaija & Salenius, Maria (toim.) 2012. Elinvoimainen ja toimintakykyinen kunta. Suomen Kuntaliitto

Salmela, Marju 2012. Maahanmuuttajien kokemuksia sopeutumisesta suomalaisen yhteiskuntaan. Pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 7.5.2018. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40325/URN:NBN:fi:jyu-201211143007.pdf?sequence=1>.

Siirto, Ulla & Hammar, Sari 2016. Kotouttava työ pakolaisina Suomeen muuttaneiden parissa. 189-210. Teoksessa Gothóni, Raili & Siirto, Ulla (toim.). Pakolaisuudesta kotiin. Gaudeamus, Tallinna. 207.

Sisäministeriö. Kiintiöpakolaisten vastaanotto on tapa auttaa todellisessa hädässä olevia. Viitattu 25.1.2018. <http://intermin.fi/maahanmutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset/kiintiopakolaiset>.

Schubert, Carla 2013. Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, Anne & Fågel, Stina & Säävälä, Minna (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 63—67, 76. Viitattu 23.1.2018. <https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/df8817626e6fed29b9255b6b9a82226/1516632244/application/pdf/4715338/Olemme%20muuttaneet%20-%20ja%20kotoudu>.

Suomen pakolaisapu. Viitattu 26.11.2017. <https://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/sanasto/>.

Suomen Punainen Risti. Viitattu 5.11.2017. <https://www.eirasismille.fi/sisalto/keskeiset-k%C3%A4sitteet>.

Suomen suurlähetystö. Kongon demokraattinen tasavalta. 15.7.2014 (päiv.). Viitattu 23.1.2018. <http://www.finland.or.tz/public/default.aspx?nodeid=31671&contentlan=1&culture=fi-FI>.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 26.11.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/tyokalut/kasitteet>.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 24.1.2018. <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-osallisuus-ja-kotoutuminen>.

Tilastokeskus. Viitattu 5.11.2017. <http://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/kasitteet-ja-maari-telmat.html#kiintiopakolainen>.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Vantaa.

Turtiainen, Kati 2013. Maahanmuuttajien vastaanotto ja kotouttaminen kunnissa. Teoksessa Korhonen, Vesa & Puukari, Sauli (toim.) Monikulttuurinen ohjaus. ja neuvontatyö. Bookwell Oy, Jyväskylä 191—205.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsittelemisen. Viitattu 27.2.2018. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.

Työ- ja elinkeinoministeriö 29/2013. Osallisena Suomessa – hankkeen arviointiraportti. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Viitattu 9.5.2018. <https://tem.fi/documents/1410877/2864661/Osallisena+Suomessa+hankkeen+arviointiraportti+10122013.pdf>.

UNHCR. The UN Refugee Agency. DR Congo emergency. Viitattu 26.2.2018. <http://www.unhcr.org/dr-congo-emergency.html>.

Utajärven kotouttamisohjelma 2016—2019. Viitattu 23.10.2010. http://www.utajarvi.fi/tiedostot/Hyvinvointi/Utajarven_Kotouttamisohjelma_2016_-_2019.pdf.

Utajärven kotoutumiskoulutuksen opettaja. 2018. Utajärven Hyvinvointitalo. Keskustelu. 15.3.2018.

Utajärven kunta. Talousarvio 2016 ja taloussuunnitelma 2017–2018. Viitattu 23.1.2017. http://www.utajarvi.fi/tiedostot/hallinto/Talousarvio_2016_kh_30.11.2015_hyvaksyma.pdf.

Utajärvi. Viitattu 24.1.2018. <http://www.utajarvi.fi/sivu/fi/hyvinvointi/maahanmuuttopalvelut/>
Valtuusto. Pöytäkirja 28.2.2018/pykälä 18. Päätös pakolaisten vastaanottamisesta. Viitattu 11.3.2018. <http://www.oulunkaari.org/utajarvi/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=20182018-7>.

Utajärvi. Viitattu 15.3.2018. Ystävätoiminnan lyhytkurssi ja Tulijan ystävänä ja tukena- kurssi. Esite. http://www.utajarvi.fi/tiedostot/Hyvinvointi/Ystavatoiminnan_ja_tutu-_kurssi_Utajarvi.pdf.

Wikström, Katja & Haikkola, Lotta & Laatikainen, Tiina (toim.) 2014. Maahanmuuttajataustaisten nuorten terveys ja hyvinvointi. Tutkimus pääkaupunkiseudun somali- ja kurditaustaisista nuorista. Työpaperi 17/2014. Terveystieteiden tutkimuskeskus, Helsinki. Viitattu 7.5.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116199/URN_ISBN_978-952-302-212-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Yleistä tietoa Pohjois-pohjanmaan maakunnasta. Pohjois-Pohjanmaan sosiaali- ja terveydenhuolto osana tulevaisuuden maakuntaa -hanke (PoPSTer). Salmela Sanna, yhteyshenkilö. https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/index.php?1948&event_id=1146.

LIITTEET

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

LIITE 1

KOKEMUKSET KOTOUTTAMISPROSESSISTA

KIELITAITO

VIRANOMAISYHTEISTYÖ

KOULUTUS/TYÖLLISYYS

TERVEYS JA HYVINVOINTI

ASUMINEN

ARJEN SUJUMINEN

PERHESUHTEET

OSALLISTUMINEN

KAKSISUUNTAINEN KOTOUTUMINEN

OULUN AMMATTIKORKEAKOULU

Katja Holappa & Heidi Nenonen

Opinnäytetyö

Kevät 2018

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö: **KONGOLAISTEN KIINTIÖPAKOLAISTEN KOKEMUKSIA KOTOUTUMISPRO-
SESSISTA UTAJÄRVELLÄ**

Suostumuslomake

Suostun osallistumaan haastattelututkimukseen, jossa kerron kokemuksiani ja mielipiteitäni kotoutumisestani Utajärvelle. Minulle on kerrottu tämän tutkimuksen tarkoitus ja menetelmät.

Tiedän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja voin milloin tahansa keskeyttää osallistumiseni ilman perusteluja.

Haastattelussa saatuja tietoja käsitellään luottamuksellisesti, eikä niitä luovuteta ulkopuolisten tietoon. Tulokset analysoidaan siten, että kukaan haastateltava ei ole tunnistettavissa.

Utajärvellä ____ - ____ - 2018

Allekirjoitus